

Nyugatplusz

II. évfolyam 2. szám

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: KONYÁRI JÁNOS • MŰVÉSZETI VEZETŐ: KOVÁCS GÁBOR

Újnyugat

IRODALMI KÖR

BOLEMANT LÁSZLÓ: A Temzén, a Dunán • TÉPŐ DONÁT: Tavasz • KÉRINGER GÁBOR: Bodzaszörp • LÁRAI ÉSZTER: Metamorfózis • DEBRECZENY GYÖRGY: Letépett gombom... • AGÓCS SÁNDOR: A tűzszerezés dala • HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS: vissza • MOLNÁR JÓZSEF: Szerepálmaim • VARGA LILLA: Mozaik • CZEIZEL ENDRE: Madách Imre tragédiái • HEGYI BOTOS ATTILA: Az utolsó mese • RÓNAY LÁSZLÓ: Morzsák Ottlik asztaláról • SCHWALM ZOLTÁN: A határon • PETŐCZ ANDRÁS: Budapest, a városom • FENYVES MARCELL: Égszínű körben • BÍRÓ JÓZSEF: Libretto 3. • ŐSZI RÓBERT: Góg • VÁCZI ANDRÁS: Suszteráj • SPANGEL PÉTER: José Cura az Andrássy úton • NOVÁK VALENTIN: Híd a Dunán

... minden úgy el van lapúlva. –

Hol a magas, mi vonz? A mély? Mi rettent?

Hol életünknek édes tarkasága?

(Madách Imre)

FODOR ÁKOS Jelenem, létem

Ekkora zajban
szólni csak a Csönd képes.
– Ezt gyakorolom.

Változó idők, Újnyugat, QR-jelenkor

Szövegfelhő – Bolemant László

Ottlik Géza: Iskola a határon – részlet

HU ISSN 2064 2458

Ára: 850 Ft
14002

9 772064 245802

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

OLVASSON VELÜNK

DIGITÁLIS ÚJSÁGOT!

GYORSAN, KÉNYELMESEN, KEDVEZŐ ÁRON!

WWW.DIGITALSTAND.HU

EZERJÓ 4	OTTLIK 102 23
A Temzén, a Dunán (Bolemant László)	Az utolsó mese (Hegyi Botos Attila)
Rumot! Rumot! (Kerekes Tamás)	Egyedül (Draskóczi Ágnes)
Tavaszi (Tépfő Donát)	Morzsák Ottlik asztaláról (Rónay László)
Bodzaszörp / Ébredés (Kéringér Gábor)	A határon (Schwalm Zoltán)
Budai utcák (Csepcsányi Éva)	Ilyenek voltunk...
MESEBESZÉD 9	VADNYUGAT 27
A társaságom (Jeney Tóth Kitti)	A városom, Budapest (Petőcz András)
Metamorfózis (Lárai Eszter)	Égszínű körben (Fenyves Marcell)
letépett gombom gomblyukában (Debreczeny György)	Libretto 3. (Bíró József)
KILÁTÓ 14	Édes hazám! (Agócs Sándor)
A tűzserész dala (Agócs Sándor)	A bohóc (Deér György)
Egy legenda sorsa (Schwalm Zoltán)	Góg (Őszi Róbert)
Húsvét (Baán Tibor)	MANÉZS 34
vissza (Horváth Gábor Miklós)	Suszteráj (Váczy András)
Szerepálmaim (Molnár József)	Az időutazó meséje (Hegyi Botos Attila)
Mozaik (Varga Lilla)	Ima (Vincze Károly)
Mestereknek mestere (Novák Valentin)	LÁTÓTÉR 38
ESSZÉ 17	Önámítás drámai hangon (Csikós Attila)
Madách Imre tragédiái (Czeizel Endre)	José Cura: „jött, játszott és győzött!” (Spangel Péter)
	Híd a Dunán (Novák Valentin)

Gondozó Kert:
1082 Budapest,
Vajdahunyad utca 4.

Nyugat Plusz 6. Független szépirodalmi folyóirat II. évfolyam 2. szám · 2014 Nyár – Koraősz

Fővédnök: Konyári János
Alapító-főszerkesztő: Szabó Zoltán Attila
Lapigazgató: Raffai Ferenc

Művészeti vezető: Kovács Gábor
Olvasószerkesztő: Spangel Péter
Grafika: Kisteleki Dóra

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:
Petőcz András (elnök),
Bolemant László, Kálloy Molnár Péter

Szerkesztőségi e-mail:
happycaroffice@gmail.com

*Külön köszönet Juhász Melindának,
Miske Emőnek és Novák Valentinnek.*

Felelős kiadó: Major Bt
2083 Solymár, Major utca 29.
Kapcsolat: raffai.f@gmail.com

Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatók. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

Az Újnyugatos művészek fogadóórája:
Minden hónap utolsó péntekén 16 órától a
Hadik Kávéház újnyugatos törzsasztalánál,
az emeleten.

A Nyugat Ma első száma
2010. október 23-án jelent meg.
© Szabó Zoltán Attila
Az Újnyugat Irodalmi Kör bejegyzése:
2012. november 12.

Nyomdai munkák:
Underground Kiadó és Terjesztő Kft
1137 Budapest, Carl Lutz rakpart 6.

Terjesztés: Lapker Zrt.
1097 Budapest, Táblás u. 32.

Kiemelt alternatív terjesztési pontok:
Alexandra-könyvesboltok, Hadik Kávéház,
Írók Boltja, Anima könyvesboltok,
Könyvtündér internetes könyvruház.

Terjesztéssel kapcsolatos egyéb információ:
happycaroffice@gmail.com
raffai.f@gmail.com
HU ISSN 2064-2458

Tisztelt Olvasó!

2014-ben negyedéves megjelenéseket tervezünk (február, május, szeptember, november). Az egyes lapszámok a kereskedelmi áruhelyeken változatlanul elérhetőek lesznek, ezzel együtt lehetővé tesszük az éves előfizetést is.
Az éves előfizetési díj 3000 forint. Egy lapszám ára 2014-ben is 850 forint marad. (A lap ára azonban módosulhat a kulturális szférát és/vagy a médiapiacot esetleg érintő, évközben életbe lépő törvényi változások miatt.)

Az előfizetésről a következő email-címen lehet érdeklődni:
nyugatplusz2012@gmail.com

BOLEMANT LÁSZLÓ

a Temzén, a Dunán

A Temze-part elázott evezősök ritmusától ekhóz,
hajóik csúsznak e tükrön, akár a Kis Göncöl a nyári Dunán,
acél gyaloghídon fegyveres szikh jön szembe, int felém,
mosolygó lényéből árad a szent ragyogás.

A történelem a vízparti kastélyok kertjeiben
suhogtatja rózsavesszeit...

S közben otthon, a Dunán, mikor a partból selymet vasalt az apály,
iszap-fekete kagyló-telepek közé süppedsztem talpamat,
egy megszáradt homokszem legurul a kinyílt gyöngyház hasán,
a nyári szelet lágyan fűti a Nap,

s lépkedek a radványi kertek alatt,
hogy úszás után visszasétáljam a távot,

és nézem a négy görcsös derekú fűzfát feljebb a parton,
s hátam mögött a sodrásban
egy súlyos uszály rozsdásan elhalad...

BOLYHOS
PÁLINKA

Minden cseppjében gyümölcs

The advertisement shows a distillery with large copper stills on the left and five bottles of Bolyhos Pálinka on the right. The bottles are labeled with different flavors: Cigánybogyó pálinka (red), Vímecskőre pálinka (light yellow), Isai Ökér róza pálinka (orange), Szilva pálinka (dark orange), and Füge pálinka (pale yellow). The background of the advertisement shows a yellow building with green accents, likely the distillery.

KEREKES TAMÁS

Rumot! Rumot!

– Az utolsó képzelt riport
Gabriel García Márquez-zel –

– *Hogyan lettél író? Ki inspirált a pályaválasztásban?*

– A falu bolondja. Ő tulajdonképpen a közszolgálatás kezdetleges, de legjellegzetesebb képviselője, és mindig is az volt. Ha a maga szerény módján is, de ez az ember, akinek a külseje általában iszonyatos, de belül kimondhatatlanul jó és tiszta, a vízvezeték, a villany, a közlekedési eszközök, a távirda, a mozi, a rádió és a televízió első megjelenése. Mielőtt egy faluból város lesz, a falu bolondja mindazokat a problémákat megoldja, amelyeket aztán a civilizáció és a szénhidrogén költséges közreműködésére bíz. Ő mindenütt ott van: egy van belőle; erőszakos és szolgálatkész, hebehurgya és diszkrét, tunya és szorgalmas, anyagi és disznó, kötekedő és békítő, ügyes és kétbalkezes.

– *Mi jut eszedbe a halálról a tüdőrák árnyékában?*

– Akasztott ember: egy kötél, egy sámlí és egy pokróc, csomóra kötve. Annak, aki fel akarja akasztani magát, rá kell állnia egy sámlira, mert a halála egy fejjel mindig magasabb nála. A két arasz, ami alatta lesz, a cipője és a padló közt, az a csekély távolság, amely azt élettől el fogja választani.

– *Mi választja el az írókat a többitől?*

– Az értelmiségi. Az a személy, akinek előre kialakított nézetei vannak, amelyeket megpróbál a valóságra alkalmazni.

– *Mi jut eszedbe róla?*

– A szex. Hiszen a szex olyan vigasz, melyhez akkor fordul az ember, ha nincs módja a szerelemre.

– *Olvastam, hogy már születésedkor sem voltál egyszerű eset...*

– Így és ott történt, hogy a hét fiú és a négy lány közül megszületett az első fiú, 1927. március 6-án reggel kilenckor, hatalmas felhőszakadás közben, mely egyáltalán nem illett az évszakhoz, mialatt a Bika ege felemelkedett a láthatáron. Kis híján megfojtotta a köldökzsinór, mert a család bábaasszonya, Santos Villero, a legrosszabb pillanatban veszítette el a fejét. Nála jobban csak Francisca néni veszítette el: ordítva rohant az utcai ajtóhoz, mintha égne a ház: – Fiú! Fiú! És rögtön

utána, mint a félrevert harang: rumot, mert megfullad! A család feltevése szerint nem azért kérte a rumot, hogy megünnepelje az eseményt, hanem azért, hogy bedörzsölje vele az újszülöttet, aki ettől majd feléled talán. Juana de Freytes kisasszony, akit a gondviselés hozott a hálószobába, sokszor elmesélte nekem, hogy nem a köldökzsinór volt a legnagyobb veszély, hanem az, hogy anyám rosszul feküdt az ágyban. Gyorsan igazított rajta, de nem volt könnyű újjáéleszteni engem, úgyhogy Francisca néni sürgősen rám locsolta a keresztvizet. Olegarionak kellett volna elnevezniük, mert szent Olegario napja volt, de senkinek nem volt keze ügyében a szentek könyve.

– *Elmesélnéd, hogyan született a mágikus realizmus?*

– Macondóban mindig esik, a moszkitók csípnek, a hőség elviselhetetlen, az emberek függőágyban alszanak, hiúságból és féltett becsületből ölnek, váratlan szerelmek szövődnek, melyek tiltottak, az erőszak átítatja a levegőt, a banántársaságot visszavárják, az emberekre váratlan csap le a nosztalgia.

A csodák mindennaposak: 1939. július 10-én anyámnak kislánya született, akinek szép indján profíljá volt, s türelemmel viselte el férje kicsapongó természetét. Anyánk mesélte, hogy a férj egy este holtrészegen lépett be a házba, egy perccel azután, hogy egy tyúk az ebédlőasztalra pottyantotta piszkát. A feleségének már nem volt ideje letisztítani a makulátlan abroszt, ezért ráborított egy tányért a tyúkpiszokra, hogy az ura meg ne lássa, és hogy elterelje a figyelmét, gyorsan feltette neki a szokásos kérdést: – Mit akarsz enni? A férfi mordult egyet: – Szart. Mire a felesége fölémelte a tányért, és szent szelídséggel mondta: – Tessék.

A történet szerint erre még a férj is rádöbbsent, hogy a felesége szent asszony, és áttért Krisztus hitére.

In memoriam Gabriel García Márquez
1927. március 6, Aracataca – 2014. április 17.
Mexikóváros

TÉPŐ DONÁT Tavasza

„Önmagát senki sem látja, ezért keresi oly elszántan, és ezért használ tükörnek más embereket: szeretőket, barátokat, ellenségeket.”

Voyti Attila: Trilégia

Ülök a téren. Minden tökéletes. Ülök a téren, nézem az embereket, a sencha tea párája vékony gőzhártyát húz a szemem sarkába, a bárterasz megpakolva emberekkel. A tér a város bélrendszerének egy húsos szakaszaként lüktet, nyüzsgése rendszerszintű zsúfoltságban tündököl. Az újonnan átadott szórakoztató központ falainak puha színe, mintaszerű parkosítása az aszfalton tükröződő halmazállapot-változásokat hoz létre az arra sétáló lelkében. A föld alá épített monstrum fedése egy jókora medence, amely alatt egy komplett koncertterem is található. Minden tökéletes. Ülök a téren, kortyolgom a teát, a falakat légypiszok és portaszító védőburkolat fedi. A játék egyforma figurái a kávézóasztaloknál és a neonzöldben fodrozódó bárpultok előtt. A lányok arcán védősmink és álcaháló. Mindegyik jól öltözött, csinos és fiatal. Vonzanak. A fiúk is majdnem egyformák: mintha most húzták volna ki őket valami férfimagazin reklámdaláról. A mostani divat szerint jól fésültek, ugyanakkor hanyagul borostások, ruhájuk a mostani divat szerinti előírásokat követi. Minden tökéletes. Percenként három-négy formás női lábpár suhan el az asztalom mellett a hozzájuk tartozó, majdnem minden esetben változatosan finomított fenékkal. Üde illatot árasztva libbennek tovább. Direkt szűk farmert vagy testhez simuló gumirozott anyagú, extra vékony nadrágot hordanak, amelyek megfelelően kiemelik most még pompás alakjukat. Még nem tudják, hogy ez mennyire megváltozhat. Érzéki ajkaikkal harapdálják az ízfokozókkal teli sajtburgereket és a hozzá felszolgált sült burgonyát. Vidámak és felhőtlenek. Minden tökéletes. Egy alig húszéves srác az egyik padnál a gyorsasági motorjának akkumulátorára kötött led kijelzős hangerősítőből próbál zenét csiholni. Rádugja a simogatós telefonját, és máris szól a zene, amelyet mindenki ismer

és senki sem. Nincsenek már dalok. A dalegy-
ségekben összerakott zeneszámok úgy készül-
nek, mint a reggeli kávé. Az instant érzelme-
ket előre lefőzik, már csak édesíteni kell őket.
Mások a park fűvén a délutáni verőfénytől fél-
részeget. Gitároznak. Fiúk-lányok kettesével,
hármásával a padokon, várják a kapást. Ülök a
téren, a teám már csak langyos, egészen könny-
nyedén fogyasztható. A fiú, aki szemben ül ve-
lem, alig lehet huszonöt. Talán még annyi se.
Majomszerű arc, előreugró álkapocs, contra
feszülő vékony bőr, hozzá apró száj. Nem az
a tipikus mai klónsrác. Füstöt fúj. A füst egye-
nes sávban áramlik az orrán, aztán pókháló-
szerű párává változik.

–Hát ez olyan dolog, hogy előbb-utóbb min-
denki a technónál köt ki – mondja, mert úgy
gondolja, már eleget tud. Nem érdekel, miről
beszél, nem érdekel semmi. Nem ismerem ezt

Miske Emő: Tavaszváró

az embert. Ülünk a téren, minden tökéletes. Nekem is mondanom kell valami lényegtelen és oda nem illőt, mert ez a szokás. Az emberek itt csak beszélnek, de nem mondanak semmit. Azért beszélnek, hogy önmagukat igazolják. Egymás lelki pszichiátereit. A téren megindul a kora délutáni kibeszélő-show:

– Ne nősülj meg, csak ha már idős vagy. Netán, ha már minden mindegy. Teljesen felémészti az egyéniségedet. – Nem hiszem, hogy érti, vagy érdeklődik, de azért folytatom: – Az életben mindent megszoksz. Idővel minden, ami élmény volt, megszokássá válik, aztán már csak nosztalgiát és ürességet élsz meg. Néha úgy érzem, mintha a szívem egy monostorba volna zárva.

– Jöhetne már – mondja erre, de én nem hagyom magam:

– A könyvekben meg a filmekben mindenki lefekszik mindenkivel. A nők az utcán meg szándékosan olyan ruhákban járnak, hogy minél inkább felhívják magukra a figyelmet. Paszszos, a láb formáját kiemelő nadrágok, mély dekoltázsok. Feláll a farkad, öregem. Hogyan várhatja el bárki is, hogy józan maradj, amikor mindenfelől ömlik rád a szexualitás. Folyik kifelé a monitorokból megállíthatatlanul. A vágyaidra alapoznak, és te be is nyeled.

– Vettem magamnak egy hidratáló krémet, azt mondják, fontos lehet a bőrnek, hogy fiatal maradjon.

– Nem tudom, nekem van a legsilányabb bőröm a környéken.

– Én minden másnap szolizom. Nem szabad szigorúnak lenni önmagunkhoz. Néha pont az egészségtelen dolgok tesznek boldoggá.

De én nem hiszek a boldogságban. Egyetlen józanul gondolkozó, épeszű embernek

sem szabadna hinnie benne. Az emberek inkább elfordulnak valamitől, és félrenéznek, ha az nem tetszik nekik. Szeretjük igazolni önmagunk hozzáállását az életünkhöz: hogy minden, amit teszünk helyes és jó, úgy jó, ahogy van. De ez nem igaz. Folyton hibákat követünk el és rossz döntéseket hozunk, és mindez nem a véletlen műve, hanem életünk megélésének hullámának az adott szakasza. Inkább vagyok boldogtalan, de józan, mint boldog és vak. Látom, hogy nem érti. Ő is azok közé az emberek közé tartozik, akik betartanak minden szabályt. Lerí róluk messziről. De nem érdekelnek már az emberek. Untatnak a százszor lejátszott jelenetek. Csak éppen annyira ragaszkodom mindenhez, hogy ne kapjak csömört attól, amit esetleg csodálok.

– Víg unalomban élek, nem hiszek a boldogságban – teszem még hozzá.

– Én csak a szórakozást keresem – feleli, miközben látom, hogy a lány megérkezik. Odalép az asztalunkhoz, ruhája egyszerű, de így is vonzóvá teszi fiatal természetét. Látni lehet a húsos, meleg test körvonalait, amelyet gyengéden burkol be a lány szövet. A nőket a ruha meg az ékszer érvényesíti. Divatból ismétlik a szerepüket, megszokásból játsszák.

– Sziasztok – köszön be édes hangon. Megnyugtató tekintet, vékony orr, kissé húsos száj.

– Na, melyikünk? – kérdezi a srác, és eloltja a cigarettáját.

– Talán te – feleli neki a csinos arc és a hozzá tartozó kívánatos test, mire a srác feláll, és semmitmondó pillantásokkal övezve eltűnnek a tömegben. Ülök a téren, a teám elfogyott, minden tökéletes, a kultúracsömör tovább lüktet az ereimben. Tavasz van.

KÉRINGER GÁBOR

Bodzaszörp

Íz és illat,
emlék és lenyomat.
Mégkövült szívem
mégkövült lenyomata.

Nehéz napunk volt.
Fradi-Dózsa,
Juve-Real,
vagy magyar-brazil.
Az is lehet, hogy mind egyszerre.
Esetleg egymás után.
Három műszakban, reggeltől estig,
utána késő éjjel a fejünkben, vagy, ha engedték,
a tévé előtt.

Liftből kilépve az ajtóban furcsa pár.
Ekkora embert addig még nem láttam. Őserő,
jó szándékú energia-megatonnák, élesre állított
jókedv-aknavető.
Mellette pöttöm asszony. Mosolyog. A férjén,
meg, hogy hazaértünk.
Asztalon üveg, benne áttetsző opálos folyadék. Illata édig ér.
Beszívárog a jelenbe, a kezemben tartott pohárba.

Egy adag már nem elég.
Emlék- és álomfüggőként csüngök a ragacsos nektáron.
Bodzaillatú mámor, zamatos időgép,
anyák mosolya, apák dörmögése, szomjas kiskamaszok
maszatos arcán elkent elégedettség.

Íz és illat,
emlék és lenyomat.
csorduló könnycsepp,
bodzaszörp.

Miske Emő: Túl

CSEPCSÁNYI ÉVA

Budai utcák

áttetsző tavaszi éjszaka
macskakövek közül, orgona-
fürtökből bújt elő, néptelen
utcák: költőknek épp kedvükre
való a vár sziluettje asszony,
krinolin, békebeli szoknyája
fodrozódik alá, s ahogy úrinőkhöz
illik, hallgatag.

hány csókot látott már, hány
vallomást? ilyenkor legyezője mögött
félrenéz, csak míderbe szorított melle
hullámszik a tavaszi ég alatt.

KÉRINGER GÁBOR

Ébredés

Szűk kisszoba,
hol ágyam áll,
puha szürkületben
tárgyak fülelnek.
Lassan felállok,
kezem a csúsós
rácsokba fogódzik
– világoszöld, rózsaszín, narancs.
Szemben fotel,
sarokban sárga kályha,
konyhában anyám motoz.
Két ujjam
számba veszem,
– az íze jó,
vállamon hűvös-fehér
tisza textilpelenka.
Bár közel az este,
– három évem teljes tudatával –
most ébredek.

JENEY TÓTH KITTI

A társaságom

Nem egyedül mentem. Velem volt lolitám is. Alig pár hónapja ismertem meg. Egy boltban lépett oda hozzám, valami jelentéktelennek tűnő kérdéssel, hogy hogyan lehet kicserélni a..., nem is tudom már. Nem nagyon figyeltem, mit kérdezett.

Emlékszem, mennyire tetszett a tekintete, és az a könnyed természetesség, ahogyan odafordult hozzám. Kacéran mosolygott rám feszes pólójában. Látszott rajta, hogy tisztában van szépségével, de még nem tudja, hogyan használja azt. Túl fiatal még hozzá – gondoltam. De persze ez engem egy percig sem zavart. Inkább izgatta a fantáziámat. Felajánlottam, hogy elviszem hazáig, ne kelljen cipekednie. Meglepődésemre, mindenféle vonakodás nélkül beleegyezett. Mintha egy családi ismerős lennék, akiben teljesen megbízhat. Körbesétáltunk a boltban. Előttém haladt pár lépéssel, a sűrűn pakolt árukon végighúzta mutató ujját, és néha-néha visszatekintett rám. Igazi jelenség volt, csak úgy sugárzott belőle az élet. Persze alig vett valamit. Valószínűleg csak nézelődni jött be – gondoltam, elütni azt a temérdek időt, ami egy ilyen fiatal lánynak a rendelkezésére áll.

Odasétáltunk a kocsimhoz. Nevetgélve szállt be, és közben valami történetet mesélt a barátnőjéről, aki, elmondása szerint, egy gazdag holland család egyetlen örököse. Nem tudtam, miért hozta szóba, de biztos voltam benne, hogy csak kitalálta az egészet. Akkor élvezettel mesélte, látszott, hogy büszke arra, hogy ilyen történeteket oszthat meg velem. Talán imponálni akart. Szerettem hallgatni, ahogy beszél. Felszabadultan, bár néha teljesen értelmetlenül, összefüggés nélkül. Amennyire tudtam, figyeltem. Próbáltam követni csapongásait.

Egy sarokkal hamarabb megállított, azt mondta, nem szeretné, ha bárki is meglátná, hogy velem jött. Azt mondta, legyen ez a „mi kis titkunk”, és én könnyedén bólintottam rá. Néztem, ahogy rövid farmernadrágjában kiszáll a kocsiból, és sietve elindul felfelé az utcán. Gyönyörű lábai vannak – gondoltam. Majd

hirtelen megfordult, visszafutott, és mélyen behajolva a lehúzott ablakon, azt mondta:

– Holnap, este kilenc! Legyél itt! Vigyél el valami jó helyre! Egy bárba, ne étterembe. Vacsorázni máshol fogok.

Másnap ott vártam a megbeszélthelyen. Inkább kíváncsian, mint izgatottan álltam a kocsi mellett a kietlen utcán. Feltűnt egy alak, de már messziről megállapítottam, hogy ez egy férfi. Fekete bőrkabátot és világos pólót viselt. Erőteljes léptekkel haladt az utcán, célja volt, nem keresgélt senkit. Hirtelen gyanút fogtam, és beszálltam a kocsiba. Onnan figyeltem feszülten a közeledő alakot. Idegesség kavargott bennem. Megjelent előttem, ahogyan a férfi agresszíven megfog, és szó nélkül kitép a kocsiból. Aztán befordult az egyik házhoz. Eltűnt. Megnyugodtam. Ekkor vettem csak észre, hogy a másik oldalon egy női alak egyenesen felém tart. Biztosan nem az én lolitám – gondoltam. De ahogy közeledett, kiélesedtek arcának vonásai. Magas sarkút és rövid, testhez simuló, sötét ruhát viselt, ezért nem ismertem rá. Más benyomást keltett így, mint előző nap a boltban. Érettebbnek tűnt. Nőiesebbnek. De a mosolya semmit sem változott. Beszállt mellém, és elindultunk a város felé.

Egy barátom helyére vittem, a Jackyll & Hydeba. Itt ismertek, tudtam, hogy nem lesz baj, nem fog senki sem kérdezősködni róla. Ő pedig élvezhette, hogy a tulaj kézcsokkal köszönti. Szerette, ha figyelnek rá, de nem illegette magát. Félénken bánt a férfiakkal a bárban, ami meglepett, mert velem igazán közvetlen volt már az első perctől kezdve. Szemérmes még, tapasztalatlan – gondoltam. Nem tudja, hogyan kell viselkedni több férfi társaságában. A pultnál foglaltunk helyet. Lassan, kicsit ügyetlenül csúszott fel szűk ruhájában a magas székre. Vonzónak találtam, ahogy bátortalanul ott ül a sötét pultnál, a félhomályban. Kíváncsian tekintgetett körbe, majd egyszer csak felém fordult, és attól a pillanattól fogva csak rám figyelt egész este. Lelkesen itta szavaimat. Beszéltem neki utazásaimról és könyveimről. Érdeklődéssel kísérte történeteimet, és néha ő is

mesélt; ismerőseiről, akik valószínűleg nem is léteztek. Egy ennyire fiatal lány mégis honnan ismerne ilyen embereket és ilyen történeteket – gondoltam. Biztos voltam benne, hogy minden szava fantáziájának szüleménye csupán. Kis-lány még, szeret mesékbe burkolózva élni.

Attól az estétől kezdve, minden péntek éjjelt velem töltötte. Soha nem kérdeztem tőle semmi személyeset. Hogy valójában hány éves, honnan származik, milyen a családja, vagy, hogy mivel foglalkozik nap mint nap. Ő sem beszélt ezekről, és engem sem faggatott. Kimondatlan szerződés volt ez köztünk. Mindig ugyanott találkoztunk, ugyanakkor; péntek, este kilenckor, a Szófia és a Liber utca sarkán. Eltöltöttünk pár órát a bárban, máshová ugyanis nem mertem magammal vinni, aztán elmentünk az egyik hotelbe. Az ágy volt az egyetlen, ami mindig változott. De bárhol is voltunk, ő széttett lábbal, örömmel fogadott combjai közé. Szerettem, hogy ilyen könnyen felkínálkozik, hogy nem kell órákig udvarolnom, mielőtt közel engedne magához.

Egy nap aztán közömbösebb volt, mint általában. Kevésbé élénk, kevésbé virgonc. Ott ültünk, mint minden péntek este, Ted bárjában a pultnál. Láttam, hogy valami baj van, hogy valami bántja. Persze rákérdezni nem akartam. Nem voltam kíváncsi arra, hogyan halt meg a cicája, vagy hogy mivel bántotta meg a kis barát-nője. Nem akartam tudni semmit mindennapi, triviális problémáiról. Amihez pedig végképp nem volt kedvem, hogy nekem kelljen megvitasztalnom egy elromlott nap után. Tehát nem kérdeztem. Csendben vártam, de amikor már szótlanágunk a kényelmetlenség határait súrolta, tudtam, hogy lépnem kell. Mondanom kell valamit. A whiskyről kezdtem el beszélni; hogy a Scotcot legalább kétszer vagy háromszor párolják le, és hogy csak az a whisky viselheti ezt a nemes megjelölést Skóciában, amit ott desztilláltak és legalább három évig és egy napig érleltek a tölgyfa hordóban.

Végighallgatott. Aztán szomorúan rám nézett, és azt mondta fél; fél, mert nemsókára el fog hagyni valakit, és ő majd egyedül marad.

Ideges lettem, düh fogott el. Haragudtam rá, hogy ilyen buta, hogy nem tudja, mit lehet, és mit nem. Hogy nem érzi, hol a határ. Nem akartam tudni róla semmit! Bosszantott a kitárlkozása. A viszony maga szórakoztatott, de semmi többet nem szerettem volna. Csak szórakozni! Többre nem vágytam. Hallgatni kita-

lált kis történeteit, és ágyba vinni péntek esténként. Mindenféle kötelezettség és komplikáció nélkül. Nem akartam semmilyen kapcsolódást, semmi személyeskedést. Nem voltam kíváncsi közönséges kis problémáira.

Felálltam, és megpróbáltam úgy tenni, mintha meg sem hallottam volna, mit mondott. Intettem a pultosnak, és rendeltem egy whiskyt. Láttam, hogy meglepődött érzéketlen reakción, de nem tett szemrehányást, nem mondott semmit, csak ő is kért még egy italt. Később aztán a szokásos menet lezajlott. Nem éreztem rajta semmilyen változást, amikor együtt voltunk. Minden ugyanolyan hevességgel történt, mint a megelőző péntek estéken.

Ezt követően, soha nem hozott szóba személyes témát.

A nyár végén meghívást kaptam egy party-ra. A város szélére utaztunk. Ez az első alkalom, hogy nem a bárba megyünk, hogy igazi társaságba viszem – gondoltam –, miközben a kocsi ülve vártam, hogy feltűnjön az utca végén. Mikor közöltem vele, hogy megszokott rutinunk helyett egy összejövételre igyekszünk, láttam, hogy mennyire örül. Izgatottan fészkelődött a kocsiban miközben távolodtunk a zsúfolt belvárostól, de persze nem kérdezett semmit. Szótlanul utaztunk. Valószínűleg azt gondolta, hogy ez a kiruccanás nekem bármit is számít. Hogy ezen a partyn majd bevezetem társaságomba, bemutatom barátaimnak, mint társamat. Valójában viszont szó sem volt ilyenről. Tudtam, hogy az összegyűlteket többségét alig ismerem majd, éppen ezért is vittem magammal. Nem volt mit vesztenem, és egyedül amúgy sem volt kedvem menni.

Este értünk a helyszínre. A sötétben már messziről fényltek a hatalmas ház ablakai. Ahogy közelebb értünk, látni lehetett a bent hömpölygő tömeget, ahogy itallal a kezükben, jókedvűen szórakoznak.

Beléptünk a kavargó társaság teljesen figyelmen kívül hagyta. Már megteremtették saját világukat, és az újonnan jötteknek kellett idomulnia. Lolitám erősen kapaszkodott a karomba, éreztem, hogy fél. Valószínűleg először láthatott ilyen társaságot. Új volt neki a helyzet. Elbűvölte a szoba csillogása, és a kifinomult, szofisztikált közeg. Egy darabig szó nélkül álltunk, és a tömeget bámultuk.

A barátom észrevett. Sietve üdvözölt minket. Kísérem így bemutatásra került. Cimbo-

rám elégedetten megpaskolta a hátamat, az elismerés jeléül – feltételezem. Végtelenül ostobának éreztem ezt a gesztusát. Közelebb hajolva valamit halkán a fülembe motyogott. Egy szót sem értettem belőle. Kivehetetlenek voltak szavai a zajos társaságban. Majd az épp arra járó pincér tálcájáról hirtelen leemelt két pohár pezsgőt, és az egyiket a kezembe nyomta. Koccintottunk, és ledöntöttük az italt. Ekkor tűnt csak fel, hogy a karomat már nem szorongatja senki.

Körbenéztem a társaságon, de sehol nem láttam Lolita törékeny testét. Mielőtt még bármit is mondhattam volna, a barátom már az ismerőseinek mutatott be. Lefuttattak a szokásos körök, hogy igen, én író vagyok, de most éppen nem dolgozom semmin, anyagot gyűjtök, impressziókat. Ezen hangosan kacagott fel minden, magát igen nagyra tartó nő, akik titkon azt remélték, hogy egyszer majd magukra ismernek soraimat olvasva, és büszkén vághatnak fel, hogy lám, az ő személyiségük milyen intenzív hatást gyakorolt a híres íróra. Cseppet sem érdekeltek közhelyes megjegyzéseik. És ezt egy percig sem próbáltam titkolni. Meghajolva, egy kis adag iróniával, elbúcsúztam a hölgyektől, és a társaságba veszve magányos kalandozásra indultam.

Könnyed diskurzust folytatva váltogatták egymás társaságát a vendégek. Egy-két felszínes csevej mondatait kaptam el, ahogy járkáltam a zajos tömegben. Próbáltam a társaság szélére húzódni. Az előttem éppen elcikázó pincérnek intve, egy Scotcot rendeltem. Miközben hátamat a falnak döntve az italomat vártam, egy ifjú hölgyre lettem figyelmes. Három másik férfival beszélgetett. Észrevehetően idősebbek voltak nála, de testbeszédük mély tiszteletet árasztott a fiatal nő felé. Vörösen izzó haja akaratlanul is kiemelte őt a tömegből, de mégsem ez volt az, ami a figyelmet igazán lekötötte. Ékkövekkel kirakott, szoros nyakéket viselt. Maupassant novellája jutott eszembe. Pont ilyennek képzeltem az ott megjelenített ékszert – gondoltam. És a tárgy megtévesztő ereje most pont ugyanolyan erős hatást gyakorolt rám, ahogyan azt a francia író annak idején megírta. Élveztem a hasonlóságot és a

felismerést. Aztán hirtelen eszembe jutott Lolita története a gazdag, holland örökös lányról. Úgy emlegette, mint a „kis vörös”. Micsoda véletlen – gondoltam. Akár ez a kis vörös is lehetne a szerencsés leszármazott.

Az italom megérkezett, és én újfent kísérőm után kutattam a szememmel. Eszembe jutott kacér mosolya, vidám tekintete, ahogyan először pillantott rám, ott, a boltban. De hiába kerestem, sehol nem akadtam rá.

A beszélgetések az idő múlásával egyre hangosabbá váltak; az alkohol hatására felszabadultak a korlátok – gondoltam. Igazi lárma vette kezdetét körülöttem. „Mámoros, kusza est.” A nők merészen vihogtak a férfiak egyre pajzánabb megjegyzésein. Fedetlen húsook... hallatszott ki a tömegből hirtelen. Nevetés, csörömpölés. Mindkét fél élvezettel illegette magát egymás szórakoztatására, miközben szünet nélkül öntötték szájukba az édes örömet. Zajjal ünnepezték feledésüket. Vidáman ujjongtak.

A falnál állva, kívülállóként szívtam magamba a romlás által hozott mesterséges mennyországot.

Hiába láttam durvaságát, vonzónak találtam világukat. A barátom megjelent mellettem, és engedve húzásának, vele tartottam a tömegbe. Arcok sokasága tódult elem. Váltakozott egyik, a másik után.

Hangos üdvözlések, elnagyolt mozdulatok, túlzott közvetlenség. Káosz és kifordultság. Követhetetlennek éreztem őket, pont úgy, mint lolitát néha, mégis, próbáltam kapcsolódni. Hagytam, hogy magukkal rántsanak és egyesüljek velük. Nem számított már létük kaotikussága. Engedtem magam elveszni, és ők szívesen fogadtak be.

Szabadon váltogatták beszélgetési témáikat. Passzívan hallgattam a néha sekélyes, máskor kimondottan figyelemre méltó történeteiket kapcsolatokról, politikáról, aktuális élményeiről. A mellettem álló nő az álmáról kezdett mesélni. Nem tudtam, milyen készletéből, de ez nem is volt fontos már. Valótlanul hangzottak szavai; tér és idő megszűnéséről beszélt, aztán valami furcsa szörnyről, aki, elmondása szerint teste felett összekuporodva lebegett, miközben aludt. Azt mondta, látta magát kívülről, mintha testét elhagyva, különös utazásra indult volna egy olyan dimenzióba, amely az álom világa és a valóság között lebeg. Átfedve mindkettőt. Megfogott ez a történet. Érdeklődve figyeltem, ahogyan a körülöttem állók tovább faggatják a nőt. A kialakult körben mindenki szótlanul hallgatta, ahogy részletekbe bocsátkozóan mesél álmáról.

Hirtelen zaklatottság fogott el. Újra lolitára gondoltam, és arra, hogy amióta beléptem

ebbe a házba, eltűnt mellőlem. Otthagyva a társaságot, feldúltan újra a keresésére indultam.

A sűrű tömegben csak lassan tudtam haladni, ami még jobban ingerelt. Képtelen voltam csitítani gondolataimat, miközben próbáltam áthaladni az emberek között: „Álom. Illúzió. Lolita. Nem tudok róla semmit, hogyan fogom így megtalálni? De biztosan ott vár, a bejárat előtt. Nem tetszik neki az ilyesfajta közeg. Okosabb lány annál, minthogy az ilyen felszínes társaság neki bármit is adjon. Emlékezetem nem csalhat meg, ott kell állnia, kint. Látom is, ahogyan ujjával játszik a kerítésen. Rám vár. ”

– Hova igyekszik, drága író? Jöjjön, még csak most kezdődik az igazi móka.

– Mennem kell, biztosan kint vár.

– Ki várja odakint? Ne bolondozzon! Mindenki itt ünnepel.

– Mennem kell! Vár a kísérom!

– A kíséroje? Nem láttam magával senkit, amikor megérkezett. Vagy csak később csatlakozott ez a kíséroe? Már amikor belépett, tudtam, hogy maga lesz az író, ahogy ott állt percekig és méregette a tömeget... Legendákat meséltek magáról a vendégek. Jöjjön, meséljen nekem is!

Elmerülve nyakéke csillogásában, követtem. Péntek esti szórakozásaim, ezután, már vele folytatódtak.

LÁRAI ESZTER

Metamorfózis

Titkát hajtja föl, önnön titkát a sivatag
Elnyeli mind. – Elnyeli mind a fényt
a sötétet, a csöndet, sunyi neszeket
elnyeli mind a csontokat, városokat
a selejtes idő minden selejtjét
Nem mérlegel, nem állapodik meg
lapátolja magába a homokot, vizeket
szavannát, busa legelőt
a többiek titkát, ég mélységét, magasságát
Elfedi mind az apróbb titkokat a hernyóléptű sivatag
a lepelfinomságú homok, vörös kétség
szelíden ázó bizonyosság
hullámvonású száraz tenger
Itt meg amott egy-egy kópattanás
bemélyedés, ütés nyoma, mi mind
együtt porlad az idővel
Itt az idő úgy lélegzik a térrel mint másutt soha
Hullik az idő szítálja magát - tisztul
lepelfinomságú már, akár a homok a vörös sivatagban

DEBRECZENY GYÖRGY

Letépett gombom gomblyukában

kollázs Ionesco a Magányos c. regénye motívumaiból

minden már csak zajnak tűnt
vagy idegen nyelv hangjainak
pedig sokan még a kalapot se
vették le a fejükről
mások meg őszintén szólva
nem is viseltek kalapot

de a szerelem hegyeket
mozgat meg akkor is
vizenyős kék szememnél maradandóbb
a jegyzékek miatt
aszott és fakó az arcom
gyártottuk egyre csak a jegyzékeket

a jegyzékeket
és megintcsak a jegyzékeket
elolvastam a könyveket
aztán eldobtam őket
azt írták hogy a szerelem
hegyeket mozgat meg minden esetben

idegen nyelv hangjainak tűntek
az idegen nyelv hangjai
ülhetnék parkok padjain
a legnagyobb boldogság
le(b)írhatatlan állapotában
a zaj már csak zajnak tűnt

mikor engem meglátott a lányka
akkor folyton elpirult
így mindennap elpirult
pedig nem vagyok annyira csúnya
csak az elmém túl nagy
zajt csap

csak ültem ott
néztem a mozgó képeket
csak léteztem a korzón
kevésbé undorkeltő alakok
váltották fel az undorkeltőket
mindenki elpatkolt agyvérzésben

fölöttem volt az ég
s alattam a föld mely hordoz engem
mesterséges hegyek tornyosultak
mesterséges rengeteg erdővel borítva
mesterséges tavak felszíne csillogott
csak ültem ott

*

mintha előadáson lenne az ember
körülveszi a világ
de ő maga nem tartozik hozzá
igen igen
mindannyian magunkban hordjuk
a fölénk tornyosuló világot

milyen szép a csúfság
mindenki öldösi a másikat
mert a szív melegének
nem állhat ellen soha semmi
feltéve ha tudjuk
melyik gombot kell megnyomni

az újságok miatt
vagyok boldogtalan
vagy csak kissé fásult és unott
nem tudom mi miatt
megittuk az első pohár beaujolais-t
megittuk a második pohár beaujolais-t
megittuk a harmadik pohár beaujolais-t

különben torokon ragadott volna
az unalom és az undor
minden már csak zajnak tűnt volna
vagy idegen nyelv hangjainak
pedig milyen szép ez a csúf virág
letépett gombom gomblyukában

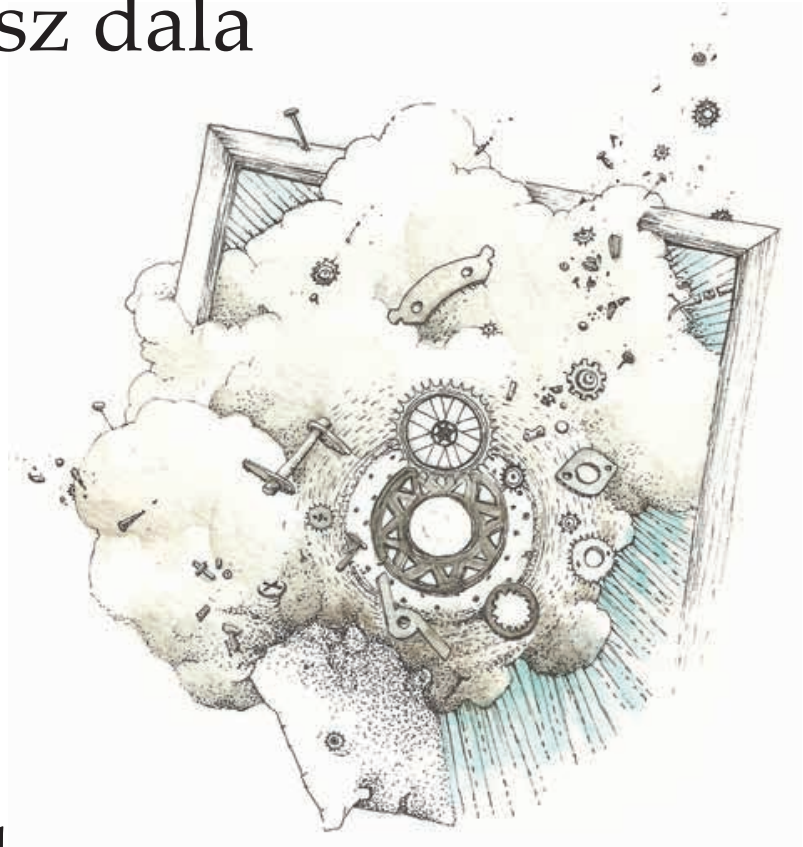
AGÓCS SÁNDOR

A tűzszerész dala

szívem egy háborgó katlan
hetek óta nem is érzek
képzeletem belakatlan
mint szétrepült alkatrészek

elπισzmognak itt mögöttem
túlvilági kép a falon
állandó robbanásveszély
mint majd az utolsó napon

ama végső búcsú-esély
nem börtönöz nem akasztat
minden egyes mozdulatom
egyéni törvényjavaslat

SCHWALM ZOLTÁN

Egy legenda sorsa

1. az idősebb pályatárs megalázta
2. a cenzor megregulázta
3. az irodalmár földbe döngölte
4. a kánon meg sem említette
5. a kupaktanács kipenderítette
6. a régi bajtárs ostorozta
7. a tanári kar kiátkozta
8. a hivatalban nem fogadták
9. a kocsmában megrugdosták
10. a szélhámosok megbélyegezték
11. a szentéletűek leerkölcstelenezték
12. a szabadgondolkodásúak lehülyézték
13. a hagyománytisztelők lelázadózták
14. a forradalmárok eltakarították
15. a kancsalok lebandzsázták
16. a látók megvakították (volna)

BAÁN TIBOR

Húsvét

a piros tojások
ideológiai értelemben
vitan felül álltak
mégis
(ki gondolta volna)
megtörték
meghámozták őket

elszaladt az ünnep

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

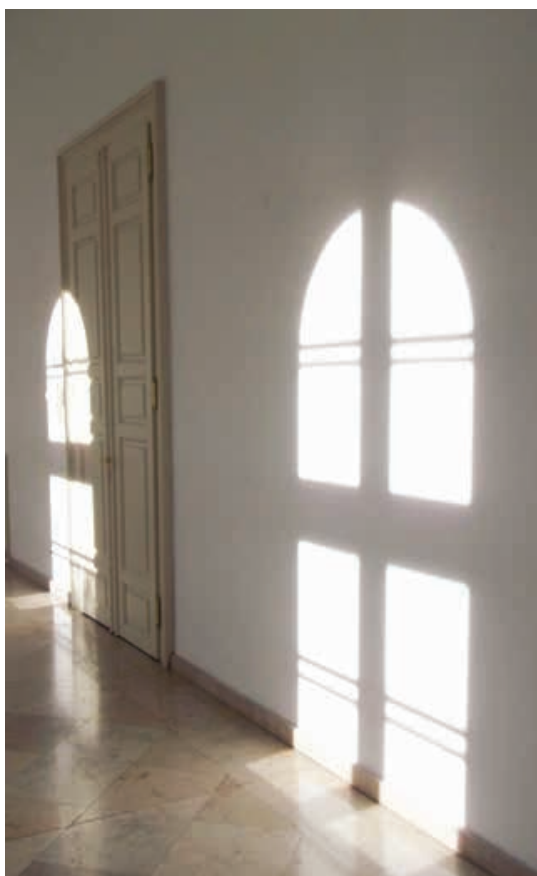
viSSza

nézem az utcán a kifejezéstelen
arcokat lépem az egyenlőségeket
a sokasággal hogy össze ne akadjunk
szorítom a táskámat erősen ki ne
tépjék a kezemből azt a pár forintot
ami a pénztárcámban lapul szerényen

ami most az én vacsorámat fedezi
nem a hajléktalanokét a kis téren
ahol nem szólnak hozzám csak elem tolják
a keménypapírra maszatolt lényeket
éhes vagyok oldják meg a problémámat
képtelen vagyok a megszólalásra is

jobb így nem igényelnek választ senkitől
nem is igen lehet okosat mondani
annak aki nem emberi körülmények
között kényszerül emberalakban élni
a kis tér tele szennyel mocsokkal büzzel
sok pénz sem tudna itt rendet teremteni

hazaérni megfogalmazhatatlanul
nagyyszerű valami kiszakadás a nap
túlnyomó részében utált valóságból
visszatérés abba az álomvilágba
amit nekem annakidején még anyám
álmodott anyám az álmok nem hazudnak

MOLNÁR JÓZSEF

Szerepálmaim

Amikor felülök a mozdonyra, nem tudom,
milyen érzés lesz nem felülni rá. Talán vár
egy visszatapsolás, egy sikeres előadás
visszhangjaként, lehet, többször is. Nem
tudom. Nem voltam sosem jó színész,
átláttak rajtam, a főszerepeket is más
játszotta el, láthatatlanná váltam,
azt hiszem. Szerepálmaimat

egy polcra tettem, porosodjanak
helyettem, ma már kocsmába
járok, ott meg ha valakit
hívnak, kihívnak, maximum
cserepeire török, de vissza nem.
Azt mondják, nincs náluk
ragasztó. Nincs nálam ragasztó, olyan
könnyfakasztó-kiakasztó, amelytől
mosolyogni tudnék.
Bárcsak lennének
ragasztható évek!
Fiatalkori éveket ragasztanék fel,
talán egy mozdonyra, azt már
beolvasztották, súgja segédem
a Múza, akkor

gyermekkori házunk falát
ragasztanám össze, később ne
dőljön be, rá is írnék valami
kék színű butaságot, „jó így együtt!”,
Anyu, Apu majd botot keresnek,
a hátsóm előre fáj, így utólag is,
aztán már együtt rohannánk, mint
lottózóba a jól értesültek,
letörölhetetlen tintaért,
mit nem ír át
rettegő jövő.

VARGA LILLA

Mozaik

Éjszaka futok a városban,
minden más képet mutat,
lélegeznek az utak, meg a házak,
lélegzik a málló vakolat,
talpam alatt üres csigaház roppan,
futok tovább,
integet a szél, a fák tolmácsolják,
ingyen és bérmentve játsszák
fordító szerepük,
lefutom a kerítéseket is,
komoly a verseny,
vad küzdelemben mégis én nyerek,
eltűnnek mögöttem,
tovább, tovább,
a beton remeg a térdemben,
sötét táblák mellett
futok,
párás foltokba futok bele
magányosan,
néha egy-egy lámpaoszlop
ad rám glóriát, fejemre ültetik
a narancssárga koszorút
pár másodpercig,
kétszer szívom be, fújom ki a levegőt,
eddig tart,
aztán tízszer veszem,
míg megkapom megint,
tovább!

Rám adják, elveszik a koronám,
egy idő után észre sem veszem,
futok, futok tovább
üres tolószék formálódik előttem,
még csak a messzeségben
tünedezik elő a támla, meg az ülőke
a két keréken, az útszélien,
egy sárgán villogó lámpa alatt,
mellette takarón lim-lomok,
meg egy kutya,
futok, futok tovább
ahogy egyre közeledem
egy alak tűnik fel a sötétben
leül a székbe,
a kutya liheg,
futok, futok,
sóhaját hallom
az idegennek,
maga alá húzza a lábát,
ölébe takarót terít,
egy pillanat,
egymásra nézünk,
ó arrébb gurul,
én arrébb futok,
futok, futok
tovább

NOVÁK VALENTIN

Mestereknek mestere

Maj Om Ce mester életében volt egy időszak, amikor elburjázott benne az önhietség. Akkoriban a mesterek mesterének hívatta magát, s vette a bátorságot, hogy több adományt is elfogadjon annál, mint amennyi önlényének fenntartásához szükséges. Halomban állt a gabona a kalyibához sebtiben odabiggyesztett éléskamrában. Finomabbnál finomabb étek penészedtek a félhomályban, mert Maj Om Ce mester attól, hogy a mesterek mestere lett, még nem bírt nagyobb étvágygal. Történt egyszer, hogy Maj Om Ce mester körzetében, azaz, mivel most már ő volt a mesterek mestere, tehát az egész birodalomban, felszaporodtak a patkányok és felütötte múmiafejét az éhínség, mint ahogy az időről időre be szokott volt következni, míg nem a túlszaporulat és az élelmiszerhiány a rágcsáló- és embertársadalom összeroskadásához vezet. Akkoriban napok alatt tűntek el Maj Om Ce mester készletei. A birodalom számos helyéről érkeztek a rossz hírek: itt is éhen halt egy mester, meg ott is. Maj Om Ce mester szintű megbordásodott, s a patkánymotozást gyomor-verklijének rossz hangzása festette alá. Maj Om Ce mester eltűnődött. Ha így megy, lassan mesterek se lesznek, akiknek én lehetnék a mestere. Azt hiszem, eljött az idő, hogy felülvizsgáljam nézeteimet...

Felülvizsgálta... De nem értett semmit. Annyit azonban megérezett, jobb, ha nem hivalkodik többé mibenlétével...

CZEIZEL ENDRE

A szerző Pfaundler- és Kennedy-díjas orvos-genetikus, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjének birtokosa. A Magyar Tehetség gondozó Társaság örökös elnöke.

Madách Imre tragédiái

Madách Imre és Balassi Bálint arisztokratikus származása eltér a magyar költő-géniusokétól, akik inkább a társadalom alsóbb (pl. József Attila) vagy középosztályából (lásd: Babits Mihály) származtak. Madách Imre ősei a magyar történelem nevezetes családjai közé tartoztak.

Babits Mihály szerint a költők gyakorta nem tartoztak az igazán okos emberek közé. Zsenialitásukat nem az eszüknek, hanem kivételes költői talentumuknak és kreativitásuknak köszönheték. Ezzel szemben Madách Imre magas általános értelmi képessége párját ritkította, és ez segíthette nem igazán kivételes költői talentumát drámaköltőként történő gyümölcsötetésében. Tanulmányomban – őseinek és testvéreinek rövid bemutatása után – magánéletének két tragikus eseményét ismertetem, hogy jobban értsük személyiségét és *Az ember tragédiáját*.

Ősei

Korábbi könyvemben a meglévő dokumentumok alapján a Madách-család őseit a XIII. század első feléig, Oszlan Rodunig tudtam visszavezetni. Ő valószínűleg Dalmáciában élt, és a muhi csatavesztés után (1241) a tatárok elől oda menekülő IV. Bélának tett szolgálatai fejében kapott nemességet a királytól, majd családjával együtt követte a Magyarországra visszatérő uralkodót. Oszlan Rodun egyik fiának Madács volt a neve, amit egyrészt a modocs-modács-madacs-madács kifejezésre, mint a Madaras személynév becenevére, másrészt a szlovák mézes szóra vezettek vissza. Később a Madács keresztnévből Madách családnév lett.

A Madách-család is a magyar történelem legfényesebb időszakában, Mátyás király alatt jutott a csúcra, onnantól kezdve hanyatlottak. Mégis, olyan jelentős személyiségek találhatók az ősök között, mint a szigetvári hős, Zrínyi Miklós

(1508-1566), a költő Zrínyi Miklós (1620-1664) és a neves költő, Rimay János (1573-1636).

Madách Imre apai nagyapja, alsó-sztrégovai és keletsényi Madách Sándor evangélikus vallását katolikusra cserélte fel, és a Habsburg uralkodóknak más módon is kedvében járt. Ő látta el a Martinovics-per tizenhat jakobinus vádlottjának, köztük Batsányi Jánosnak védelmét, az ítéletek nemigen tükrözték sikeres védőmunkáját...

Később Nógrád megye főügyésze lett, és a gazdálkodásban annyira sikeresnek bizonyult, hogy visszaszerezte a család elzálogosított birtokát, és új kastélyt építtetett Sztrégován. Sőt létrehozta azt a családi könyvtárat is, amely később oly nagy segítséget nyújtott Madách Imre páratlan műveltsége megalapozásához. Madách Sándor a Magyarországon élő, de német származású Rusz Annát vette feleségül, és hét gyermekük született. Itt azonban csak Imre fiára, a drámaköltő leendő édesapjára térek ki.

Idősb Madách Imre jó körülmények között nevelkedett, majd császári és királyi kamarás címe ellenére is visszavonultan gazdálkodott birtokukon. 1810-ben vette feleségül Majthényi Annát, akivel már az új, alsó-sztrégovai kastélyba költözhetek be. Alsó-Sztrégova a régi Nógrád vármegyei Sztrégova patakról kapta nevét. Abban az időben mintegy háromszáz, döntően szlovák ajkú lakosa volt. A trianoni békediktátum óta a helyiséget Dolna Strehova néven ismerték Szlovákiában. Idősb Madách Imrét melankóliás természetűnek mondták, 1834. január 3-án, ötvenhárom éves korában halt meg szívbajban.

Kesseleőkeői Majthényi Anna ugyancsak régi nemesi család sarja, mivel a honfoglaló 108 magyar törzs egyikének, a Divék nemzetségnek leszármazottai voltak. Madách Imre anyai nagyszüleinek, Majthényi Gábornak és Zoltán Eszternek két gyermekét, korai haláluk miatt, a rokonok nevelték fel. Annát, Madách Imre maj-

Majthényi Anna

Id. Madách Imre

dani édesanyját apai nagynénje, a gyermektelen Marczibányi Istvánné és férje vette magához. A szigorú, katolikus nevelés meghatározta későbbi életét, majd közvetve gyermekei sorsát is. A szigorú és *nem könnyen ellágyuló szívű* Majthényi Anna matuzsálemi életkort, 96 évet élt meg.

Idősb Madách Imrét felesége nyolc gyermekkel ajándékozta meg. Közülük hármat, a másodikként világra jött fiút, a harmadikként született lányt, végül az utolsóként napvilágot látott lányt csecsemőként veszítették el. Ifjabb Madách Imre ötödik gyermekükként látta meg a napvilágot. Három testvérének is tragikus sors jutott...

Madách Imre börtönbe kerül

Az 1848. márciusi forradalom kitörésekor Madách Imre igencsak tevékenyvé vált, noha nemzetőri szolgálatra rossz egészségi állapota miatt nem volt alkalmas. Komoly szerepet vállalt a Nógrád vármegyében toborzott 1200 nemzetőr felfegyverzésében, és 1830 honvédújonc kiállítását is sikerült a megyében elérniük. Sőt, Madách Imre támogatta az úgynevezett nógrádi gerillacsapatok létrehozását és felfegyverzését is. E csapatokra ugyan Görgey Artúr nem tartott igényt, de ők a világosi fegyverletétel után még másfél hónapig harcoltak.

A szabadságharc leverése után Madách Imre három felkelőnek adott menedéket csesztvei birtokán. 1852-ben, a halálra ítélt, és in effigie (képletesen) felakasztott Rákóczy János huszárnagyot, Kossuth szárnysegédjét pedig Alsó-Sztrégován bújtatta. Egyik magyar honfitársa feljelentése után a zsandárok 1852. augusztus 20-án törtek be Madách Imre otthonába. Rákó-

czy az ablakon kiugrott, és az erdőbe menekült, majd külföldre szökött, viszont Madách Imrét „házmotozás” után még azon éjjel vasra verve Pozsonyba szállították...

Több mint négy hónapig volt Madách Pozsonyban a Vizi-kaszárnya börtönében, ahol meg is botozták. 1853 január elején Pestre szállították, és az Újépületben zárták el. Itt súlyos lelki terrornak vetették alá. A költő Vachott Sándor megőrült a rabságban, és minden nap elvezették Madách Imre cellája előtt, hogy e látvánnyal és zavarodott jajgatásával megtörjék tagadását. Ő azonban tántoríthatatlan maradt, és ezt úgy tudta elérni, hogy tudatosan elfoglalta magát: verseket írt krétával az asztalra, majd ezeket megtanulta.

Utóbb drámát kezdett írni *Lucifer* címen, amely *Az ember tragédiája* előzetesének tekinthető. Az más kérdés, hogy évekkel később Péterfy Károlynak panaszkodott: *Még most is felriadok álomból, ha a szerencsétlen V.S. tébolytól eltorzított vonásaira visszagondolok.* 1853. május 7-én végre kiszabadult a börtönből, de Pesten internálták, csak nyolc hónappal később mehetett haza. Pártfogói közbenjárására felmentő ítélete 1854. február 28-án született meg, de 1857-ig rendőri megfigyelés alatt állt.

Sikertelen házassága

Madách Imre személyiségének alakulását az erős akaratú, sőt diktatórikus természetű édesanyja jelentősen befolyásolta. Ez sok tekintetben előnyös lehetett, hiszen édesanyja gyermekei közül őt szerette a legjobban, és féltő gondoskodása jól eshetett fiának még a későbbi életkorában is. Ennek köszönhetően mentesült a fölbirtokosok gazdasági feladatai alól, és élete legfontosabb alkotóperiódusának nagy részét *oroszlánbarlangjában*, vagyis a dolgozószobájában tudta tölteni. E meghatározó anya-fiú kapcsolatban ugyanakkor az anya erős akaratereje akadályozta a fiatalember személyiségének szabad kibontakozását. Ez rányomta bélyegét a nőkkkel való első kapcsolataira is, amelyekben infantilis módon azonnal irdatlan nagy szerelmet érzett és vallott, de kapcsolatainak irreális megítélése és a visszautasítások miatt túlzottan nagy csalódások érték.

Madách Imre édesanyjának „jó” fia volt, de egyszer megpróbált fennhatósága alól kitörni. Ezt pedig éppen megházasodása jelentette.

Úgy tűnik, Fráter Erzsébet volt az első nő az életében, akit maga a drámaíró is *Lidérckének* nevezett, és akit – szokatlan módon, anyja erős ellenkezésével dacolva – feleségül vett. E döntését legjobb barátja, Szontágh Pál is ellenezte (*Ilyenféle leányoknak udvarol az ember – de nem veszi őket feleségül*).

Madách Imre vállalta a *veszélyes játékot* (e címet adta egyik, leendő feleségével kapcsolatos versének). 1845. július 20-án a huszonkét éves Madách Imre és a tizennyolc éves Fráter Erzsébet, Csecsén, a katolikus templomban egymásnak hűséget esküdött. Felesége csak magyarul tudott, a helyesírást alig ismerte, és műveltsége elég felületesnek bizonyult. Szépségnek sem volt mondható. Mégis, szenvedélyes, dacos, különködő (Madách Imre szerint *melly éjel ég, bolyong – örvény fölibe csal és megfoghatatlan*), a társadalmi konvenciókra nem sokat adó (ahogy Madách írta: *róla leesik minden bilincs*) személyisége megfogta a költőt, és a szerelem rózsaszín szemüvegén át hibáit is értéknek vélte.

A következő hat év Madách Imre életének szép időszaka, noha két nagyon különböző ember együttéléséről volt szó. Erzsébet (így hívták a családban) szeszélyes, kacér, szórakozásra vágyó, pazarló nő volt, és mivel ezt korlátozták, sokat idegeskedett és elégedetlenkedett. Madách Imre ekkor írt verseiből kiolvashatók a házastársak közötti gondok-bajok: előfordult, hogy *meggyötörte hiába* hitvesét, de ha ő csókkal megbocsájtott, akkor *szégyenülten és kéjtől remegve... bevallám, vétkezém nagyon*. Persze a feleség is sokszor *bántotta hiába* férjét, és ami különösen rosszul esett: *a sors bűnét is reá vetette* (ami bizonyára a költő rossz egészségi állapotára történő utalás, amely akadályozta a társasági életüket, főleg a bálakat, amit az asszony imádott, továbbá, hogy nagyon takarékos volt pénzügyekben, és rösteltt anyjától gyakorta segítséget kérni).

Közben megszülettek a gyermekek, akiket katolikusként kereszteltek meg. Az elsőt Imréné nevezte, de őt már születése napján elvesztették. A második Aladár, 1848-ban, éppen szilveszter éjszakáján sírt fel először édesanyja kebelén. A gazdálkodás mellett verseket is írt, de élete szenvedélyévé a spiritizmus vált, és a szellemidézés kapcsán szerzett sugallatok jelentősen befolyásolták tetteit.

1851. június 7-én jött világra a drámaíró harmadik gyermeke: Jolán, akinek gyermekkorát a szülei közti konfliktus árnyékolta be. Ma-

dách Imre legkisebb lánya, Borbála 1853. április 2-án, fogsága alatt született. Gyermekkorától kezdve betegeskedett, felnőttkorában viszont súlyos elmebetegség („nymphomania”) hatalmasodott el rajta, ezért 1878-ban, huszonöt éves korában „tébolydába” került, ahol nyolcvanéves korában hunyt el.

Madách Imre családi élete fogsága alatt végérvényesen megromlott. Feleségét az anyagi gondok nagyon megviselték, a drámaíró le tartóztatásakor ugyanis vagyonát is elkobozták. Fráter Erzsébet leginkább azon háborodott fel, hogy anyósától nem kapott megfelelő anyagi támogatást. A férj távolléte alatt az asszony állítólag meg is csalta urát, így 1854. július 25-én közös megegyezéssel elváltak, a férj tartásdíjat fizetett volt feleségének, aki közép-ső gyermeküket, Jolánt is magával vitte. Madách Imre házassági tragédiájával magába zárkózott, erről legjobb barátjaival sem beszélt. Alkotókészségének azonban bizonyára használt e pokolra menés, amivel felesége is tisztában volt, mivel a Fráter-leszármazottak szerint gyakran emlegette: *Én vagyok a múzsa, az örök nő, Éva, aki nélkül Emi (így becézte férjét) sohasem írta volna meg Az ember tragédiáját*.

Madách Imre ítéletét a nőkről a feleségéhez fűződő viszonya határozta meg, megmagyarázva *Az ember tragédiája* Évájának kettősségére, különösen Kepler feleségére: Borbálára gondolva:

Madách 1823. január 20-án született Alsó-Sztrégován

*Minő csodás kevercse rossz s nemesnek
A nő, méregből s mézből összeszűrve,
Mégis, miért vonz? Mert a jó sajátja,
Míg bűne a koré, mely szülte őt.*

(Az ember tragédiája, nyolcadik szín).

Az elvált asszony az öccséhez költözött, de a falusi magányt nem bírta. Később Nagyváradon bérelt lakást, de pazarló és léha élete miatt lányukat, Jolánt, apja és nagyanyja 1862-ben visszavette tőle. Később már az elmezavar jelei mutatkoztak nála, amihez a szesz italok mértéktelen fogyasztása társult. Ilyenkor céltalanul, csaknem ruhátlanul, vagy egészen hiányos ruhában, az idő viszontagságainak kitéve bolyongott faluról falura. Kilenc évvel élte túl férjét.

Madách Imre válása után még mintegy tíz évet élt. Az egyedüllettől nyugodt, alkotó légkört és a gondoktól mentes életet remélt, amit azért gyermekeinek bajai befolyásoltak. Madách Imre válását követően nem élt szerzetesi életet, sőt fiatalkori lángolósaival szemben már higgadtabb és „gyakorlatias”: *A hölgyeknél csak most kezdenék még igazán szerencsés lenni – mikor már a legjobb osztásra is azt mondom: pass, és sohasem licitálok feljebb paraszt betlernél* – írta Szontágh Pálnak. Elég Palágyi Menyhért diszkréciójára utalni: *Rövid lejáratú szívkirályainak vajmi hosszú sorozatát szabad legyen hallgatással mellőznöm. Csak azokat említem meg, kikhez verseket írt, Karolinát, továbbá a vidék híres szépségét: Zsuzsít és utolsó szerelmét: Borkát.* Mégis Madách Imrének ezek a kapcsolatok nem hoztak igazi örömet, ahogy ezt versben – két változatban – meg is fogalmazta:

*Minden kéjből csak elaljasodása
(Minden kéjből a kéj salakja)
S a jóllakásnak undora marad.*

(Ha láttok is).

Egy gyermek azonban igen... Madách Imre 1858-ban ismerkedett meg a csesztvei Majthényi-birtok intézőjének feleségével, Schönbauer Karolinával. Ő 1859. július 9-én kislányt szült, akit Annaként kereszteltek meg. A családtagok szerint ő Madách Imre gyermeke volt, amit az is megerősített, hogy a drámaíró a kislány számára másfél éves korában életbiztosítást kötött. A parasztasszony „Borká”-val (Mákovniky Borbálával) harmonikusnak tűnő késői

kapcsolata nem volt titok, de ennek legalizálását Madách Imre nem merte vállalni. Bár lehet, hogy a halála előtti hónapokban elkezdett új házépítéssel, a Borkával remélt közös szép alkonyt próbálta előkészíteni...

„A tolongó sokaságon/ felülemelkedni lesz-e erőm?”

Madách 1823. január 20-án született Alsó-Sztregován, tehát húsz nappal később, mint Petőfi Sándor. Szülei megértették a gyermekek taníttatásának fontosságát, és a kisfiút korán tanulásra fogta két nevelője. Már ötévesen tudott magyarul és franciául írni és olvasni, hétéves korára elvégezte az elemi iskola tananyagát. Így nyolcévesen magántanulóként az akkor hatosztályos gimnázium első osztályának anyagából vizsgázott le, ekkor is, később is, mindig a legjobb osztállyal. 1837 őszén, tehát tizenégy és fél éves korában kezdte meg egyetemi tanulmányait Pesten. Az első két szemeszterben bölcsészetet, a harmadikban jogot hallgatott. 1841-ben tette le egyetemi záróvizsgáját, és 1842. december 19-én szerezte meg ügyvédi oklevelét, még húszéves sem volt. Ekkor kezdte meg egy éves joggyakorlatát Balasgyarmaton.

Nyelvtehetsége is meghaladta az átlagost. Magyarul, németül, franciául és szlovákul tudott, de a latin és ógörög nyelvet is elsajátította. Később angolul is megtanult és értett olaszul. Tehát hat élő és két holt nyelvet birtokolt. Fennmaradt művei alapján rajz- és festőkészsége is jónak tűnik. Zrínyi Miklóst ábrázoló olajfestménye a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokának egyik darabja.

Introvertált személyisége a versírásban lelte meg önkifejezése eszközét, ezért tizenéves korától sok költeményt írt, Tisztában volt ugyanakkor saját költői képességeivel, ezért elsősorban drámai költeményekben fogalmazta meg mondanivalóját. tizenhét évesen írta első drámáját *Commodus* címen, és huszonkét éves koráig még tíz színművet alkotott.

A börtönből szabadult földbirtokosként megengedhette magának, hogy alsó-sztregovai magányában lényegében minden idejét és talentumát az irodalomnak szentelje. Madách Imre géniusza *Az ember tragédiája* megalkotásával mutatkozott meg a teljes valójában, amit

harminchat-harminchét évesen írt. Följegyzései szerint e művét 1859. február 17-étől 1860. március 26-áig írta. Testvéreinek tragikus elvesztése, a szabadságharc leverése, bebörtönzése, rossz házassága, társadalmi izolálódása okozta szenvedéseket és pokolra menéseket volt képes értéké szublimálni e művében.

SZONTÁGH PÁL, legközelebbi barátja szerint egyszer együtt csónakáztak a vanyarci tavon, és Madách Imre kiszálláskor összesározta fehér vászonnadrágját. Nagyon bosszankodott emiatt, ezért Szontágh gunyorosan csillapítgatta: *Lám, az ember tragédiája!* Hazamenet vallotta meg neki Madách Imre, hogy min dolgozik, és ennek milyen találó címéül adódik barátja évődő mondása.

Az ember tragédiája megírásakor Madách Imre kilenc lúdtollat használt el, és szerencsére hallgatott Szontágh Pál tanácsára, hogy a kéziratot bírálat céljából küldje el Arany Jánosnak. Mint ismert, amikor Arany beleolvasott, kedvetlenül félretette, gyenge Faust utánzatnak tartotta. Később mégis elővette, és az ismeretlen vidéki költő kusza betűtömegét elolvasta. Ekkor felismerte a mű nagyságát, sőt – ahogy Voinovich Géza fogalmazott – *bársonyos kézzel* kijavította a helyesírási hibákat és néhol a verselés nehézségét is. Így 1862. január 16-án megjelenhetett *Az ember tragédiája* 1861-es címlapi évszámmal a Kisfaludi Társaság kiadásában.

Érdeemes azonban még egy érdekes tény megemlíteni. Arany János „lektori” munkája kapcsán kérte Madách Imrétől a másodpéldányt, vagy az eredeti fogalmazványt. Megleپödött válaszában: *nálam a kézirat mása nincs meg, vagyis a mű csak egyetlen példányban készült el.* 1861. november 2-án pedig azt írta Madách Imre halála kifejezése mellett Arany Jánosnak: *...ha te rosszaló ítéletteddel visszaküldöd – már azóta melegegtem volna mellette, s Ádám utolsó álmát a purgatórium lángjai közt álmodta volna végig.* E szerint, ha Arany visszaadja kéziratot – mondjuk időhiányra vagy elégedetlenségére hivatkozva – akkor Madách elégette volna...

*„Nem adhatok mást,
csak mi lényegem”*

Madách Imre tisztában volt saját értékével és arisztokratikus büszkeségével (Szontágh Pál szerint *fennhordja az orrát*), vagyis önbecsülé-

se jól érzékelhető, ezért nem kívánt elvegyülni a tömegben, másfelől időnként súlyos önbizalomhiányban szenvedett:

*Életem felét leéltem,
S amit méltó lenne örökös betűkkel
Följegyezni, eddig még semmit sem tettem.*
(Éjféli gondolatok)

Hitt az eszmék fontosságában, ezért a közért akart dolgozni, de a közhivatalnokságot utálta, emiatt menekült e foglalkozásokból és irtózott a tömegtől. Sőt, ahogy Madách Imre is felismerte, a kortársak kivételes emberi nagysága a tömeget gyakorta irritálja:

*... ki egy fejjel nagyobb,
Mint polgártársi, s azt nem túrhetik.*
(Az ember tragédiája, ötödik szín).

Éppen ezért a londoni színben Lucifer a közepszerűség sivárságával riasztja Ádámot:

*... minden úgy el van lapúlva. –
Hol a magas, mi vonz? A mély? Mi rettent?
Hol életünknek édes tarkasága?
Többé nem tenger küzdő fényes árja,
Sima mocsár csak, békával tele. –*
(Az ember tragédiája, tizenegyedik szín).

Madách Imre egyszer hitt a világ megismerhetőségében és az emberiség fejlődésében, máskor képtelennek tartotta fajunkat a lét lényegének megértésére, és emiatt kételkedett az emberiség haladásában, sőt sokszor inkább satnyulását érezte. Mindezeket azután Ádám gondolkodásában érhetjük tetten *Az ember tragédiájában.*

További irodalmi terveit nem tudta valóra váltani, mivel 1864. október 5-én elhunyt. Így Madách Imre inkább az egy alkotásukkal világot megrengető géniuszok közé tartozik, ilyen volt Röntgen, Leoncavallo, Mascagni. Hatásuk azonban messzire gyűrűző. Szilárd Leó tízéves korában olvasta *Az ember tragédiáját*, és befolyását döntőnek érezte pályaválasztására, amely végül az atombomba előállításához vezetett. Többször volt alkalmam a már kilencven év feletti Teller Edével találkozni, aki kívülről tudta *Az ember tragédiája* számos részletét, mivel az emberi szellem egyik csúcsteljesítményének tartotta.

„Az egyén szabad / Érvényre hozni mind, mi benne van”

Mai tudásunk szerint ezt a „lényeket” a fogantatásunkkor, a szüleinktől örökölt családi gének újszerű elrendeződése révén létrejövő genetikai tervrajz jelenti, ami valóban meghatározza, hogy „mit adhatunk”. Viszont nem szabad feledni, hogy ez a genetikai tervrajz életünk lehetőségbirodalmát jelenti, és hogy ebből mi valósul meg, az már a külső: családi, iskolai, kortársi és társadalmi határoktól függ.

A családfa értékelésekor kiderült, hogy Madách Imre öccse, Pál is írt verseket, de költői adottságainak megítélését korai halála megakadályozta. A drámaíró fia, Aladár költőnek vallotta magát, de tehetsége nemigen lépte túl a közepes szintet, és ez inkább az apai minta hatásának lehet a következménye. Éppen ezért szerintem a drámaköltői géniuszság családi halmozódása a Madách-családban sem igazolható, és ezáltal Madách Imre kivételes talentumának jelentkezője is megfelel a gejzír-modellnek: az átlagosból kiemelkedve az egekbe szárnyalt, majd visszavért az átlagosba.

Szélsőséges kedélyének hátterében a szülői gének okozta hajlam is gyanítható. A család ismerői szerint idősb Madách Imre is melankóliás hajlamú volt. Ezzel szemben édesanyjára a mániás személyiség, tehát a túlzott és fáradhatatlan aktivitás, az „uralkodni akarás” volt jellemző. Madách Imre gyermekei, így Aladár és Jolán extrém viselkedésének, sőt Borbála súlyos elmebetegségének a hátterében inkább felesége kóros génei állhatnak. Az ezekre való hajlamot azonban felerősíthették az apában is meglévő gének. Madách Imre nem élte meg legkisebb lánya megőrülését. Mégis, *Az ember tragédiájában* megfogalmazott sorai hátborzongató megsejtését jelentik Borbála sorsának.

Rajongó férfi és idegbeteg nő:

Korcs nemzedéket szül, ez nem helyes pár.

(Az ember tragédiája, tizenkettedik szín)

Halála

Madách Imre korábban reumás lázban szenvedett, és az emiatti szív- és érrendszeri elégtel-

lensége vált végzetessé 1864 júniusában megkapott kanyarója miatt. Ezzel legkisebb lánya fertőzte meg, eszerint Madách Imre gyermekkorában megúsza e gyakori ragályos kórt. A kanyaró ugyanis életre szóló védelmet nyújt az újabb fertőzésekkel szemben.

Az általános keringési elégtelenségét és szöveti vizenyőjét a tüdő ereinek pangására és vizenyőjére visszavezethető kínos fuldoklás (úgynevezett kor pulmonale) súlyosbította. Tisztában volt sorsával, megírta végrendeletét, mindent elrendezett, és Aladárt Pestre küldte, hogy őt a *haldokló apa látásának keserves benyomásától megkímélje*. Fél-önkívületében még megcsókolta édesanyja kezét, és 1864. október 5-én, hajnali egy és két óra között meghalt. Negyvenkét évet élt.

Madách Imrének *Az ember tragédiájából* vett szavaival zárom soraimat: egy magyar drámaköltő-géniusszal a *földön kevesb* lett, de ami a statisztikában csupán egy silány szám, az a magyar szépirodalomban *egy világ* elvesztését jelentette.

VÁROSI SZÍNHÁZ
Holnapután, szombaton, 1884. decz. 27-én
általános bérletszünetben, díszes új kiállítással, először:

**AZ EMBER
TRAGÉDIÁJA**

Dramma költemény 5 részben (14 képben) előjátékkal és utójátékkal. Írta: Madách Imre
Zenéjét szerkesztte: Erkel Gyula.

A képek a következők:

Előjáték:	3-ik szakasz.
1-ső kép: A menyország.	8-ik kép: Keppler álma.
2-ik kép: Az első emberpár.	9-ik kép: A francia forradalom.
3-ik kép: Az elveszett paradicsom.	4-ik szakasz.
1-ső szakasz.	10 kép: A szabad ipar hona.
4-ik kép: Egyiptomi piramisok.	5-ik szakasz.
5-ik kép: Miltiades a verpadon.	11-ik kép: A phalanxter.
2-ik szakasz.	12-ik kép: Az eskimók házája.
6-ik kép: A fekete halál.	Utójáték:
7-ik kép: Erotnekek a maglyán.	13-ik kép: A legyőzött sítán.
	14-ik kép: „Ember küzdj és bízza bizál!”

At új díszletek a kedvesen nemzeti színház (előadással) hozta Bezdán József, a kedvesen nemzeti színház (előadással) hozta Bezdán József, a kedvesen nemzeti színház (előadással) hozta Bezdán József.

Helyárok mint rendezen.
A t. bértek kértnek helyek felől holnap (péntek) délig intézkedni.

Ez előadásra jegyek ma és holnap d. e. 10-12-ig válthatók az előcsarnok pénztárában.

HEGYI BOTOS ATTILA:

Az utolsó mese

Hawthorne, a délceg
tizenkét éve ugyanabban
a sötét szobában ül.
Hogy mások zárták rá az ajtót
vagy ő maga volt az?
Aligha lényeges.
Ha nyitva lenne,
se lépne ki rajta –
írja Longfellownak.

Rónay győzködi.
„Nem érdemes” – hajtogatja Ottlik.
De kitart. És mesél. És csakis
utoljára. Újabb figurákkal.
Ugyanazt a történetet.
Hogy nem lehet visszacsinálni.
Megállítani a kacsalábon
forgó kastélyt.
A királylányt újra elaltatni.
Visszaragasztani
a sárkány hét fejét.

Micsoda cupák-rögeszme,
gép-ordas időtlenség,
amelyben az életidő
holdsápadt rabjai üldögélnek?!
S te, halhatatlan irodalom –
miféle szerelemmel ragaszkodsz
kötél életedhez;
újra s újra költve
kakukkoló halálotat?

A szobát kiszellőztetik,
elviszik a holtat.
A fedlapok szétnyílnak,
szertegurulnak a betűk.
S míg az ujjak
a tintagyöngyöket gyűjtik,
a lapok halk szusszanással
a magasba szállnak.
Csapdosnak a kötészárnyak.
Utolsó próbád. Ezt is kell, hogy álljad –
Te gerinc.

Ottlik Géza
(1912 május 9. – 1990. október 9.)

DRASKÓCZI ÁGNES:

Egyedül

a könyörülőé
a tudás, legyen bár
határon iskola,
hol kulcsra zárt kapuk közt
meg nem tébolyodni csoda,
csak ő tudhatja, miért
az ok-okozat,
hol kamaszok súrolják vagy
átlélik a határokat,
melyeket mások szabtak rájuk.
Bizony, felnőni, túlélni kell,
erre játszani, s hinni,
Istennek is vannak tervei,
és néha álmái.

RÓNAY LÁSZLÓ

A szerző Pro Ecclesia-díjas Hungariae-, Arany- és Komlós Aladár díjas irodalomtörténész, az irodalomtudományok doktora. Az Új Ember korábbi főszerkesztője.

Morzsák Ottlik asztaláról

Ottlik... Ha kiejtjük ezt a nevet, megbor-zongunk, mert valami lenyűgöző jelenik meg emlékezetünk fakuló vásznán. Egy jelenség, és lenyűgöző művek egész sora. Számomra élete végéig „Géza bátyám” volt és maradt, mint egy általam úgy-ahogy ismert nemzedék legjelentősebb prózairója (tudom, a bridzset legalább annyira értékelte, mint a saját műveit, de bridzsezni nem tudok, így ehhez a tudományához nem szólhatok hozzá.)

Amikor először láttam, nem éreztem ezt a megrendültséget. Nyolcéves gyerek számára nem okoz megrendülést, ha megjelenik a környezetében egy ismeretlen, még ha szálfa természetű ember is, aki akadozva beszél. Apámhoz jött kéziratokért. Amint később olvastam, a Nyugatot akarta feltámasztani, ehhez gyűjtötte az anyagokat. A tervéből nem lett semmi: a kéziratokat állítólag egy heves pillanatában összetépte.

Második találkozásunk emlékezetesebb volt. Apámat kísértem Gödöllőre. A premontreiekhez. A tantestületet feloszlatták, ahogy egyik későbbi könyvében írta. Csak végtelemül kedves matematikatanárát, Bacsó Vilmost találtuk az elhagyott rendházban.

Utána látogattuk meg Ottlikot Gödöllőn. Meszszire elhallatszo t

átkozódása: egy kutatót akart megjavítani – sikertelenül...

Alkonyatig beszélgettek. Ottlik többször megismételte, mérhetetlen keserűséggel: „Gyurka, nem érdemes!” Úgy nézett ki, valóban nem érdemes, mert kiradírozták őket az irodalomból...

Egyszer váratlanul megjelent a Rózsadombon. Nálunk húzta meg magát apámék kedves barátja, Zimándi Pius (az ötvenes években István néven a Nyelvtudományi Intézet munkatársa); még Gödöllőről ismerték egymást. Zimándi akkor volt kispap, amikor apám gimnazista. Aztán egyetemi kollégák lettek, volt azonban köztük egy jelentős különbség: Zimándi Császár Elemér, apám Horváth János tanítványa volt. Ez azonban nem befolyásolta barátságukat...

Ha csöngettek, Zimándi a belső szobába menekült, rettegett, hogy érte jönnek. (Nem is volt oktalan a félelme.) De megesett, hogy „csak” Ottlik érkezett egy virágcsokorral. Anyámnak szánta. Beszélgettek, ekkor is érezni lehetett azonban a reménytelenséget. Azokban az években alakult ki benne a levegőhiány bénító érzése, ezért alkotott kínlódva, önmagában is kételkedve.

Amikor egyetemista lettem, szerdánként, az órákat befejezve, valamelyik belvárosi eszpresszóba mentem, ahol a Rónay-asztal tagjai beszélgettek. Nevezetes társaság volt: apám mellett Nemes Nagy Ágnes – rendszerint fennkölt irodalmi eszmecsereben –, aztán Lengyel Balázs és Vargha Kálmán az irodalmi élet hí-

reibe mélyedve, Ottlik és Mándy Iván heves vitában arról, vajon az atlétika vagy a foci előbbre való-e, bár Ottlik olykor dühös kirohanások kíséretében ostromozta Bulganyint, a hamar elsüllyesztett szovjet vezetőt. Néha a Bal négyes páholy írója, Kellér Andor, aztán Pilinszky, és a fiatal, nagyon ígére-

Ottlik
Géza
ISKOLA
HATÁRON
Magvető

tes, a Nagyvilágnál dolgozó Tóth Judit is csatlakozott hozzájuk. Amikor a szomszéd asztalnál ülő úr, látszólag újságjába temetkezve, valóban eszmecseréjüket figyelve, jegyzetelgetett, máshová tették át a székhelyüket.

Az asztalnál beszélgettek hosszan arról is, hogyan méltassa apám az Iskola a határon-t, amelyet az uralkodó irányzat irodalomkritikusai igen mérsékelt lelkesedéssel fogadtak. Végül apám mint nevelési regényről írt róla a Vigíliában. Később, a Petőfi Irodalmi Múzeumban töltött raboskodásom idején írtam frissen megjelent könyvéről. Rosszul és rosszat. Később elmondtam neki, hogy a Kortárs írók sorozatban írnek róla. Majdnem megevett. „Még élek!” – dörögte. „Hogy képzelsz ekkora marhaságot!”

Maradt a csendes csodálat. A közvélekedéssel ellenében nagyon szerettem novelláit és a Hajnali háztetők című keretes regényét is. Ez azért különösen kedves olvasmányom, mert ismertem egy szép pályát befutott festőművészt, Domján Józsefet, aki Halász Petárhoz hasonlóan saját képét festette rá egy sokkal értékeesbberre. Azt vitte ki családjával az Egyesült Államokba. (Itthon a párt tagja volt, titokban keresztelte a lányát, akinek én voltam a keresztapja.)

Ezzel a kisregénnyel úgy éreztem, megkoronázta addigi elbeszéléseit, amelyek az általa olyannyira ismert, oly élethűen ábrázolt polgári világot világították át. Folytatásokban jelent meg Illyés Gyula folyóiratában, a Magyar Csillagban, amely jobblétre szenderült a német megszállás után. Illés Endre is azt hitte, hogy a regény folytatása elveszett. Gellért Oszkár hagyatékában bukkantam rá a PIM-ben.

Sokszor megírtam, hogy a PIM Nyugat-kiállítására a folyóirat és a Magyar Csillag még élő munkatársaitól emlékezőseket, vallomásokat kértünk. „Szó se lehet róla” – dörögte Ottlik. A Rónay-asztal tagjai gyúrták-gyózködték, mígnem engedett. Egy délelőtt megjelent abban a szobában, amibe Parancs Jánossal száműzött az akkori főigazgató. Megvetően asztalomra hajította a gépiratot. „Itt van! Csinálj vele, amit akarsz!” (Csodás vallomás, ma is olvasható Próza című kötetében.)

Amikor a kiállításra készültem, még nem sejtettem, hogy komoly vita tárgya lesz. Utolsó délután megjelent a Pártközpont küldötte, hogy megállapítsa, van-e „veszélyes anyag”. Ottlik vallomásánál megtorpant. „Ezt ki kell venni!” Ellenálltam. Hívatta a főigazgatót.

Ő sem állt kötélnek. A vallomás maradt. Az elvtárs távozott.

A megnyitón valóságos tömeg hömpölygött: a Nyugatnak és Babitsnak akkor is óriási volt a tekintélye. Ottlik is eljött. Megszemlélte a tárolókba kihelyezett vallomásokat. A sajátját is. Mái hideglelést kapok arra a gondolatra, mi lett volna, ha engedünk az „elvtárs” felszólításának. (A Vigília Nyugat-émlékszámából is botrány lett. Ottlik alighanem „csak azért is” itt jelentette meg Kosztolányiról írt remek esszéjét, és Minden megvan című elbeszélését.)

Apám halála után még működött a Rónay-asztal, amelyet nyilván helyeslő együttérzéssel szemlélt ő a mennyek országából. (Ma már valamennyien ebben a másik dimenzióban ülik körül.)

EMLÍTETT NEVEK, SZEMÉLYEK

Bacsó Vilmos – Lelkész, jogszigorló premonteri tanár.

Rónay György – Költő, író, műfordító, irodalomtörténész. Az Ezüstkor alapító-főszerkesztője. 1945-től a Vigília szerkesztőbizottságának tagja. A szerző édesapja.

Zimándi Pius – Irodalomtörténész, pedagógiai szakíró. Rónay György a negyvenes évek végén, a szerzetesek üldöztetése idején, Mandula utcai lakásán bújtatta.

Császár Elemér – Irodalomtörténész, az MTA tagja. A Petőfi Társaság elnöke. Huszonöt éven át szerkesztette az Irodalomtörténeti Közleményeket.

Horváth János – Irodalomtörténész, az MTA tagja. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság egyik alapítója.

Pilinszky János – A 20. század egyik legjelentősebb magyar költője, az „Újhold”-nemzedék legendás, Baumgarten-, és Kossuth-díjas alkotója.

Kondor Béla – Munkácsy-díjas, posztumusz Kossuth-díjas festőművész, grafikus, költő. Híresek Hamlet-illusztrációi és Blake-sorozata.

Nemes Nagy Ágnes – Baumgarten-, és Kossuth-díjas költő, műfordító, pedagógus. 1986-ban, Lengyel Balázzsal közösen – almanach formában – újraindították az Újholdat.

Lengyel Balázs – Széchenyi-díjas műkritikus, író. Az Újhold, a Corvina, a Móra Diákkönyvtár szerkesztője.

Vargha Kálmán – irodalomtörténész, kritikus.

Mándy Iván – Baumgarten-, és Kossuth-díjas író. Az Újholdas legendák egyike.

Kellér Andor – Író, újságíró. A konferanszié Kellér Dezső bátyja. Legismertebb műve a Bal négyes páholy.

Illés Endre – Baumgarten-, és Kossuth-díjas elbeszélő, drámaíró. A Révai Könyvkiadó egykori irodalmi vezetője, majd a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatója.

Gellért (Goldmann) Oszkár – Költő, újságíró, szerkesztő. Az Új Idők munkatársa. A Nyugat főmunkatársa.

Parancs János – A Magyar Műhely alapítója. A PIM muzeológusa, az Új Ember főmunkatársa.

SCHWALM ZOLTÁN

A határon

Bébé, mond csak, lefessenéd-e nekem
a poklot, az eget, s azt a jelet,
ami a Paradicsomba vezet.

Bébé, mond csak, adnál-e nekem tüzet,
lent reggeli szürkület,
Lóna zöld díványán a háború hempereg.

Damjani Maricát gyászolja,
vadházasságának végét,
de csokoládét Lónának vásárol
és ad neki mást is: éhbért.

Bébé, mond csak, merre jár most Péter,
ablakpárkányokon táncol vagy kuplerájban élcel,
Adriani Alisz szőke feje a térdemen nyugszik,
az aranymérleg mégsem az enyém,
a Maquisardban bomlik.

Bébé, mond csak, boldog-e a Medve,
tudja-e, hogy:
egy nagy mozdulatot tettem,
egy kicsit hátrattoltam a labdát bal felé,
majd jobb külsővel rászúrtam a bőrt,
de az messzire repült...

Bébé, mond csak, lefessenéd-e nekem
a poklot, az eget, az istent, a határt, az asszonyt,
aki szeret,
Az utolsó Memphisre gyűjtöttem rá az imént.
Csak tudnám, miért.

Bébé,
lehet mélyebbre esni a földnél?
Az anyakönyvvezető hasán vastag nemzeti színek –
Bébé, mond csak, van-e út,
ami a Paradicsomba vihet.

Bébé, felelj!
egy fuldokló gyereklány hangja suttogetta
az imént is tele az eget...

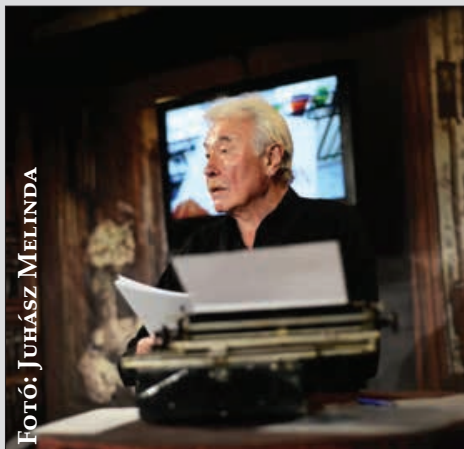
Bébé, felelj!
És festeni szabad a csodákat?
Hát élni? Azt lehet?

Bébé, mond csak, *minden megvan?*
Bébé, felelj!
Add fel a Szürkületeidet.
Ossz lapot! De előtte keverj!

Bébé, mond csak,
Ahol a nagy híd nekifut a hegynek,
ott vár a kártyaasztal?
„Ha nem, hát cseszd meg!” –
üvölné most Merényi.

ILYENEK VOLTUNK...

Az Újnyugat Irodalmi Kör és a József Attila Színház irodalmi szalonjában, májusban **Katona János** (képünkön) és **Dóka Attila** gitárművész idézte meg az Iskola a határon szerzőjét, s adták elő azon friss műveket – köztük *Hegyi Botos Attila* versét –, melyeket *Ottlik Géza* művészete ihletett. Az estet *Szabó Zoltán Attila* művészeti vezető szerkesztette és vezette. Korábban *Ady*, *Márai*, *Kosztolányi* és *József Attila* életművét is sikerrel „tekintette” át a legendákat újnyugatos-tükörben vizsgáló sorozat, amely ősszel folytatódik. Az évadzárón a *Bolyhos pálinkafőzde* *Irsai- és Birs-„költeményeiből”* is kóstolhatott az irodalombarát nagyjérdemű.

Fotó: Juhász MELINDA

| PETŐCZ ANDRÁS

| A városom, Budapest

A város, ahol jelenleg élek, befogad.

Befogad, most, ebben a pillanatban, még, mondom magamban, suttogom csupán, ma még befogad, az én városom, mert ismerem, ismerem a tereit, az utcáit, emlékek fűznek egy-egy kapualjhoz, és a lépcsőház, ahova éppen csak bepillantok, ott, a Klauzál tér mellett, nekem már nem rejt titkokat.

Ezt suttogom, kicsit szégyenkezve.

Van ebben a városban szégyen is, és lakik itt sok-sok keserűség, az utcákon, a házak között, sok vér és könny és halál, és erőszak, igen, erőszak lakik itt, a házak között, ezek a falak már túlzottan sok szenvedést láttak ahhoz, hogy valaha is feledni tudjanak, csak állnak meredten, és néznek a házfalak, mint az ötezer éves öregemberek.

Itthon vagyok mégis, mindörökre itthon.

Itt születtem, ebben a városban, nincsen szülőfalum, csak ez a sötétlő közeg, az örökké szürke és koszos Lónyay utca, ahol fekete bogarak rohantak egykor a lakásban, ahol fel kellett nőni. A nedves és szomorú szagú falak között kevesebb volt az öröm, mint a bánat, és a házmaster szemében gyűlölet csillogott.

Nem vagyok idegen, soha nem is voltam.

Nem tudom, persze, kik is az idegenek, vannak-e olyanok egyáltalán, majdnem mindenkit ismerek itt, ebben a városban, mert ez az én városom, és ez az otthonosság néha szinte idegesítő, annyira ismerem az arcokat, annyira látom rajtuk azt a halálos szorongást, ami gyűlöletet és fegyvert ad a kezükbe, pusztító, a késnél is élesebb szavakat.

A város, ahol jelenleg élek, befogad.

És befogadom én is a várost, tisztára mosom a köveit, a véres falait, beillatosítom a pisi szagú lépcsőházait, és alaposan ki is szellőztetem, hogy kicsivel tisztább legyen itt a levegő, mert ez az én városom, ezek itt az én szomszédjaim. Kinyitom tehát az ablakokat, hogy jöjjön be valami fény, hogy végre fényesség legyen.

És a fényben hatalmas, fehér szárnyakkal takarózom.

FENYVES MARCELL

Égszínű körben

(Orphikus dalfüzér)

nem tudok ma írni
szégyellem nagyon
bűn temetni bízni
üsetek agyon

A csillagok még nem ragyogtak;
időtlen felhők közt a nap.
Az égre kéklőn költözött fel
a sarlós hold, mi fényt arat.

Magányos föld, még ifjú voltál,
de gyilkos gögü nép lakott,
mely istenverte templomában
imádott egy szörnyalakot.

...

Tudom, hogy indulnom kell egyszer
hazádba, messzi Éjszaka,
ha trombitába fú negyedszer
az angyal, s hangzik szózata:

„Mert minden földi útnak vége
egy égi ösvény kezdete,
vándor, ki tévelyegtél, végre
jöjj: vár a Cél ígérete.”

...

Borús egekből hullt alá
halálkiáltó angyalom:
e rút zarándok rám talált.
Árnyékom éjen s nappalon.

Zokogtam csapzott réteken
zihálva, szívem reszketett.
Gyűlölt pokol már rég nekem
a föld, mely élni engedett.

...

Megint sárkányok szállnak kint az éjben.
Gyíkokról álmodott a szűz.
Az angyal-gyermek tűzzel játszik, éppen
a lángokból Igét betűz.

Sakálnak lökte ételét a vándor;
tekintetében hűlt jelen,
bejárja mégis Héthatárt vagy százszor.
Bejárta? Járná szüntelen.

A torzszülött a holdat nézi, némán
leszúrt, kéklő kardjába dűl,
de angyal leng aranylón túl e szférán,
kométaképpen egyedül.

...

hallgat a hold de titokban
sejti a szárny zuhanását
tudja mi lángol a tóban
ismeri isteni mását

szörny a világ csak a tenger
mossa kimúlt szemünket
álmosan ébred az ember
ablakain kitekinget

háromirányu világok
nyílnak a puszta tükörben
minden egyéb odaátok
csöndje ma égszinü körben.

...

Utad felé visz egyre-egyre,
az arcodon pokol-derű.
Kifosztva, daltalan s remegve
megy Orpheusz, ki holt, ki hű.

Varázstalan; talán királyfi,
de földje régen elveszett.
Az erdön túli erdők fái
közé az éj ereszkedett.

: a berkenyefák nézegetnek
szemükkel fénylő szép alak
és ágaikkal integetnek
feléd, ne félj, nem bántanak.

...

Világra hozva szörnyeket
magad tápláltad őket,
de megtagadva ős-egyet
se bántsd a szenvedőket,

ne csald az ártatlan fiút
a rémek erdejébe,
karácsonyeste van – az Úr
ma megbocsáthat érte.

...

BÍRÓ JÓZSEF

Libretto 3.

rendhagyó mini – opera egy felvonásban / három színben
 (– *Pilinszky János emlékére* –)
 Törőcsik Marinak és Kocsis Zoltánnak ajánlom.

HARMADIK SZÍN

RUBATO

—— (1) ——

gondol elhagy esküvő
 simul messze alatta
 olyan mosoly néha
 nyomban három követés
 néz kétségbe naponta
 lobog zongorás virágút
 sétatávolság zsírt kerül
 felhő kivérez dallam
 hamar szeret komolyan
 ragad nyirkos arany
 frissen érkező dráma
 ünnep dúdol tenger
 rothad kottázó káposzta
 révedve múltat szemponthoz
 jut alapos agyimosás
 méretre kezd mélyíteni
 rács sodrása folytonos
 ingyenes párát nyeldekel
 meglepő viszont tűnik
 szakadék sikít szélén
 szabvány boronát fészkel

RUBATO

—— (2) ——

felhő kivérez dallam
 hamar szeret komolyan
 ragad nyirkos arany
 frissen érkező dráma
 ünnep dúdol tenger
 rothad kottázó káposzta
 révedve múltat szemponthoz
 jut alapos agyimosás
 méretre kezd mélyíteni
 rács sodrása folytonos
 ingyenes párát nyeldekel
 meglepő viszont tűnik
 szakadék sikít szélén
 szabvány boronát fészkel
 gondol elhagy esküvő
 simul messze alatta
 olyan mosoly néha
 nyomban három követés
 néz kétségbe naponta
 lobog zongorás virágút
 sétatávolság zsírt kerül

RUBATO

(3)

*révedve múltat szemponthoz
rothad kottázó káposzta
ünnep dúdol tenger
frissen érkező dráma
ragad nyirkos arany
hamar szeret komolyan
felhő kivérez dallam
sétatávolság zsírt kerül
lobog zongorás virágút
néz kétségbe naponta
nyomban három követés
olyan mosoly néha
simul messze alatta
gondol elhagy esküvő
szabvány boronát fészkel
szakadék sikít szélén
meglepő viszont tűnik
ingyenes párát nyeldekel
rács sodrása folytonos
méretre kezd mélyíteni
jut alapos agymosás*

(furioso)

ikravert festmény ismét
híján áttörés füstcsík
: **fekete ellenpont alkalom**
vágyszárny nevel időcél
kerítve felmondó értelem
: **akasztás rendel tömeges**
bőrötés ellen szappan
kimenet illatos koponya
: **gáznemű nyomon mellett**

AGÓCS SÁNDOR

Édes hazám!

Édes hazám!
Mi minden megtörténik
velünk naponta
és te nem is nézel rám
csak úgy teszel mint aki szeret
és aki talán majd eltemet
és nem nézel sehová pedig
legalább a lábad alá
érdemes volna ahol épp
birkóznak ezzel az egésszel
mindhiába

És közben most a
huszonegyedik század költői
búcsúverseket írogatnak –
meglepő hogy itt
ez már önmagában is komoly
teljesítmény és hangos
médiaesemény lehet.
Mi minden megtörténik
velünk naponta
és te nem is nézel rám
Édes hazám!

DEÉR GYÖRGY

A bohóc

...mikor a bohócon már senki sem nevet
vághat ezer grimaszt, szórhat bukfenceket,
tehet bármit – nincs taps!... közöny, unalom
bámul csak vissza rá szemekből, -arcokon...
– tudja, hogy ez a vég! ...a legcsúnyább halál
néz farkasszemet vele „MEGBUKTÁL KOMÁM!”
...a porond dől, elhajol... hamis a zene
le is áll... megszakad! – miért... ki inti le?...
...lerogy, összeroskad és nyivákol... sikít...
könnyei szétmossák arca festékeit
zöld, piros, sárga, meg kék – szétfolyik, ragad...
a nagy zuhanás közben egyedül marad
körötte hóhérja: a szeretett tömeg
– GYILKOS!... – testét-lelkét egyszerre ölte meg!
s míg szívében húrokat szaggat a bukás
érzi, hogy neki itt nem lesz feltámadás!
könnyein át feltekint utolszor vadul
– s nem érti mért: kacag, őrzöng a publikum!...

ÓSZI RÓBERT

Góg

„Sima ujjgyakorlat, de még erre sem vagy képes, baszki...” – mondta. Közben cigarettázott és a papírkáit kereste. Kis fecnikre jegyezte le a dolgait. Ő úgy mondta: az ötleteit. Mert ötletei azok voltak. Az egyik, hogy írók farag belőlem.

– Nem, fiacskám, téged nem fal fel a világ, nem, bizony! – dohogta örült bizonyossággal a szemében. Egy lekávézott, rommá gyúrt spirálfüzetet halászott elő az egyik romkupac aljából, és unottan elém vágta. – Na, írd. De magadtól. Nekem se mutatta senki, hogyan is kell. Érzésre így mondta az apám. – Érzésre írd, érzésre vegyél levegőt, érzésre igyál, érzésre szeresd a nőket. Érzésre, apuskám, kapizsgálok már?

Kapizsgálta a tököm. Tizenhárom évesen inkább focizni lenne kedvem a téren a sráccal, semmint görnyedni az asztal felett, és egy bepíált alak gyámkodó marhaságait hallgatni. Felkeltem a helyemről, széjjelhúztam a függönyt, és unottan kitekintettem az ablakon. Ő közben cigiért, meg piáért indult, mialatt végig hajtogatva valami ósrégi maszlagot, hogy Karinthy így, Kosztolányi amúgy, és különben is, meg eleve, de főképp Babits...

Láttam, ahogy a béna Novák vidáman, de rendkívül esetlenül trappol a pályán a labda után, és közben Fürtös bevet neki egy gáncsot, amitől a behemót elhasal, és a labda messze gurul tőle, majd szitkozódva feláll, és nekimegy a viháncoló srácoknak. De bebokszolnék most egyet a gyomrába. Igen. Az micsoda jó kis novella lenne. De miket is beszélek. Én nem tudok novellát írni. Az irodalomórákat is utálok. Van is igazolatlanom elég.

Közben visszatért, és azonmód elparancsolt az ablaktól. Levett a polcra egy könyvet, a kezembe vágta. Szó szerint. Nem adta, vágta. Majd unottan pőfékelve a karosszékbe roskadt, és megnyitotta a sörét. Nagyot kortyolt belőle, és jólesően száját törölte. És újra elkezdett magyarázni...

– Amikor az első novellámat írtam, épp anynyi idősem voltam, mint te. De engem nem kellett noszogatni, cseszd meg! Ez engem érdekelt. Faltam a könyveket, mint tápos csirke azt az ótvar szart, amit elé löknek, de nem is ez az érdekes. Az érdekes az – és ezt jól jegyezd meg, egykomám! –, hogy érdekelt, amit olvastam. Magamévá tudtam tenni a gondolatot. A gondolatot, hogy én is lehetek valaki. Mind egy az, hogy író vagy regényhős, vagy egy semmi,

szemét alak, de valaki... Érted már?! Érted a franco-ka! Pedig mennyien, de mennyien behaltak már a szürkeségbe. Az unalomba. Virgoncként a világra jöttek, volt is némi gyermekkoruk, aztán puff, kidur-rantak, mint a vásári lufi. Te is ezt akarod? Légneműsíteni magad?!

Olyan akarsz lenni, mint azok, ott lent? Unottan az ablak felé bökött, és megerősítve az utálatát, dühödten a padlóra köpött. – Az én vérem nem lesz ilyen, nem válhat ilyené! – süvöltötte.

Értetlenül és utálkozva néztem rá, kezemben még mindig ott szorongatva a hozzám vágott Déry-kötetet. Rápillantottam a könyvre. Nagy volt és vaskos. Teleírva, akár a Biblia. Legalább százezer szó, tömörítve, sűrítve pár száznyi papírlapba, kardélre hányva, akár a '48-as szabadsághősök. Na, tessék, egy jó példa. Petőfi. Ő is mert élni. Elment harcolni az oszt-rákok ellen, védeni a szabadságot. Közben verselt, írt, műfordított, jó, rendben, de elébb volt a haza, aztán a költészet.

Mit cseszekedik itt nekem azzal a kurva novellával? Úgy jó a sorrend, ahogy én kitaláltam. Előbb a foci, aztán a próza. Újabb sört, majd söröket nyitott ki, újabb és újabb cigarettára gyújtott rá, némelyiket csak félig elszívva, máris elnyomva. Idegesség, bezártság, létiszony, fóbiák, ki tudja. Aztán egyszerre kidőlt. Még beverekedte magát valahogy a hálószobába, de az ágyra már alig bírt felkapaszkodni, valahogy azért megoldotta, aztán jólesően, mint a kismacska a szekrény tetején, elnyúlt a bagószagú füstben, a szürkeszín, pállott szagú ágy-nemű között.

Néztem még egy darabig. Nem gyűlölködve, hiszen utálni nem utáltam. A sok rossz ellenére sem tudtam meggyűlölni. Pedig azt kellett volna. Nem felvenni neki a telefont, nem jönni hozzá hetente kétszer, csak azért, hogy basztasson, na meg hogy elküldjön a boltba sörért és cigarettáért. Kinek hiányzik ez? Ráadásul ez az örökös prédikáció. Meg hogy ő novellista. Még a kötetét is kiadták. Két utánnymásban. Az anyja, az higgyen neki. Jó, lehet, hogy így volt, de hogy egyetlen tiszteletpéldánya se maradjon és még a neten se legyen semmi nyoma? Mert végigböngésztem a múltkor, beírva a nevét. Az álnevet és az igazit is. Egyikre sem jött ki semmi. Más viszont igen. Hogy egy ideig az elmeegógyintézet lakója volt.

Hallgattam, ahogy hortyog, majd újra az ablakhoz léptem, hogy kitekintsek rajta, de csak azt láttam, hogy kiürült a tér, a dühöngő, és hogy a srácok biztosan hazamentek, vagy elmentek valamerre ökörködni. Persze nélkülem.

Újra az asztalhoz ültem, és belelapoztam a kezemben lévő kötetbe. Egész jó írásnak tűnt. Nem volt túlon túl mesélős, elvarázsoló, azt nem szeretem. Inkább az életből merített, jó ritmusban zajlottak benne a történések. Ez az, valami ilyesmi helyretenné köztünk a dolgokat. Ha firkálnék valami efféle. Mélán magam elé meredtem, mert úgy szokás mondani, hogy a Rodin szobor is csak egy elmélet, úgy senki sem gondolkozik, hanem bután, üresen maga elé mered, hátha megjön a megoldás.

Megjött. Nem telt bele sok idő, és már a gyűrött füzetkébe körmöltem lázasan a történet elejét, aztán a velejét. A tag a hátam mögött közben folyamatosan adta a műsort. Hörgött, szörcsögött, hüppögött, szipogott, horkolt, áriázott, mindent, amit csak el tudsz képzelni. De valahogy mégis ez adta az ihletet. Vagy az erőt. Mit tudom én.

Aztán vége lett. Mire a sztori végére értem, ő is magához tért. Unottan kicsoszogott a konyhába, rám se hederített, a hűtőből sört halászott elő, megnyitotta, cigarettára gyújtott, és lehuppant az elnyútt, rozoga fotelbe, ami az övé, csakis az övé volt. Mert a lakás nagy része már másoké. A hitelezőké, a bank tulajdona. A fotel még nem. Mikor magához tért, dühösen a karfára csapott és újra belekezdett a szokásos szövegbe.

– Egyetlen szaros novella, az semmi! Hát olyan kurva sokat kérek? Kénytelen leszek úgy megdöglegni, hogy az ifiúr szánalomra sem méltat, és nem nyög ki magából egy francos irományt! Ha én az apámat annyira tartottam volna, mint te engem, hát, biztosan, naponta véresre verte volna a seggem a nadrágszíjjal, az zihér! – dörmögte bele az állott levegőbe.

Szakállán ott ragadt zsírcseppek gyöngyöztek, fogazata sárga volt, akár a sáfrány, lobonca zilált és formátlan. Mint egy rossz és ápolatlan szellem. Felkeltem a helyemről, és az ölébe vágtam a füzetet. – Nesze, novella! – üvöltöttem a fülébe, gyorsan sarkon fordultam, és meg sem várva a reakciót, ott hagytam a fenébe.

A következő találkozóig nem hallottam róla semmit. Pedig szokása volt jelentkezni, de most semmi. Egy árva telefon sem, semmi dühödő duruzsolás a sulis előtt, semmilyen nagyképpű arrogancia a közértben való bevásárláskor. Síri csend honolt körülötte. Még akkor is, amikor beléptem a lakásba. De ez már nem ugyanaz a csend volt, mint előtte.

A lakás levegője friss volt és tiszta. A bútorok kifényesítve, rendezetten álltak a helyükön. Már amelyik, mert időközben egyes behajtó, élve jogos igényükkel, elhurcolták ebül szerzett jussukat. A függöny frissre volt mosva, virágillat lebegett a térben. Az öblítő. Az ágy is rendbe lett téve, új ágynemű szépelgett rajta. Apám a konyhában várt. Fánkot süített éppen. Szalagos fánkot, úgy, ahogy csak ő tudta. Ízesen, finoman, fehér szalaggal a sütemény közepén.

Most vettem csak észre, hogy a konyha is rendbe lett téve. Benyúlt a hűtőbe. Gondoltam, sört vesz elő, de nem. Amíg bent keresgélt, lopva a belsejébe néztem, és láttam, hogy semmilyen alkoholféle nem lakozik benne. Ételféleség annál több. Még főzött is. Évek óta nem készített semmilyen ételt. Sem magának, se másnak. A válás óta.

Általában hidegkoszton élt, vagy ha nem, ha jött a nyugdíj, akkor a közeli kifőzdéből rendelt magának valamit. Főzni sohase láttam. És az arca! Hogy megszépült. Levágatta a haját, megborotválkozott, rendbe tette a pórusait, semmi borosta, semmi piától pirosuló bohóccorr. Jóképű volt, étellel teli. Gyermekkoromban láttam ilyennek utoljára. Hellyel kínált, de ő maga nem ült le. Elém tett egy kistányért, ráhelyezett pár fánkot, megszórta porcukorral, és egy kisebb tálkába baracklekvárt helyezett elém.

– Egyél. Neked csináltam. Úgy emlékeztem, hogy ez a kedvenced, azért – súgta szelíden.

– Aha... ez – böktém oda teli pofával.

– Elolvastam az írásod. Remek. Van még rajta mit csiszolni, de igazán remek. Egyéni és egyedi. Mindig is ezt kerestem benned. Örülök, hogy végre rátaláltam. Magadban.

– Apa... – kezdtem volna bele, de leintett.

– Ne szabadkozz. Tényleg kitűnő írás. Ha én ebben a korban fele ilyen jót tudtam volna... De hagyjuk. Megmutattam másoknak is. Az egyik barátom találkozni szeretne veled. Író. Olyan igazi. Elhívott téged beszélgetni. Szeretném, ha elmennél.

– De apa, hidd el, én csak...

– Tudom, fiam, tudom. Te csak... ellent akartál nekem mondani. Oda szúrtál, ahol eret ér a fájdalom. Csak megköszönni tudom. Nem tehetek mást. Ezen túl mindennap meg kell köszönöm Istennek, hogy vagy nekem. Hogy ide helyezett téged, egészen a közelembé. Na, egyél már, ne bambulj annyira, kihűl ez a fránya fánk. Melegen a legjobb.

A fánk meleg volt és finom. A tetején lágyan aprókat rezgett, majd erejét, lendületét veszítve, végigfolyt a sütemény testén a baracklekvár, surranó elegyet képezve az olvadó cukorral. Ízre édes volt és mámorító. Gyermekkort idéző.

VÁCZY ANDRÁS

Suszteráj

Ifj. Bodnár Géza hosszas tépelődés után elhatározta, hogy újból megnyitja a suszteráját. Azt, hogy az újból itt mit jelent, elmondom.

A suszteráj már megvolt régebben. Alapította Bodnár Géza (idős) az Úrnak 1946. esztendejében. Helyes kis műhely volt. A polcokon rendben sorakoztak a javításra váró lábbelik. Sajátos egyvelegben terjengett enyhe lábájer, bőr, csiriz, Bodnár úr Kossuth cigarettájának és magának Bodnár úrnak a szaga. Amikor a kuncaft belépett szétjárt cipőjével, nem egyszerűen odaröfentett Bodnár úr, hogy 'napot, hanem háromlábú cipész széke mellett álló, nyútt bőrfotelbe invitálta: – Van időnk, minek az a nagy sietség, tessék csak leücsörögni, mingyárt utánajárunk a dolognak.

Ezzel aztán a csőrös falcfogóval elsőként nekilátott a lekopott flekknek, aztán a lötyögő talpat megszorította bájcájlínggal, és máris ott állt a klopsteinen a félig csupasz cipő. Kilátszott belőle a branzol. Majd rátette az ampaszra, és a maradékot leszelte körbe-körbe pengeéles rájpinglival. Miután ezzel megvolt, új talpat, flekket vett elő, körbevágta knejppel, ráhelyezte a sirstánra, kirnerrel elődolgozott, csirizt melegített, rákente, és faszögeket vert be. Aztán így, félkészén kaptafára tette. És várt.

– Tetszik tudni, ezek a koalíciós idők rosszabbak a háborúsokénál, mer' akkor ugyan nem volt munka, hát nem is fizettek. Most meg van, de mit ér a pénz?! – törölte kezét a kötényébe.

Bodnár úr kiváltképp kedvelte a női kuncaftokat. Ennek több oka is volt. Először is a hölgyek, látván, milyen takarosán készül a cipellő, szívesen megoldották nyelvüket. Ami történt, azt Bodnár úr mind megtudta. Másodszor pedig a hölgyek, ugye, a bőrkarosszékekben ültek, Bodnár úr meg az alacsony széken, így szemüvege felett a mester merészen belemerülhetett a helyzet adta látványba. A nők eleinte keresztbe tették lábukat, de belezsibbadtak, és az élénk társalgás szétterítette velük. Bodnár úr ily módon túljutott a csinos lábszárat fedő harisnyán, aztán a dús combokat fodrozó harisnyakötőn, és amikor begyújtotta a denszeszlámpát, már jól meg tudta különböztetni a bundabugyit a kis fekete csipkés seleyemtől. Meg azt is észlelte, ha nem volt bugyi...

Kiváltképp az ötvenes években vette hasznát női altestbéli járatosságának. Amikor kézhez kapta

az államosításról szóló papírt, hát annak a kerületi párttitkárnőnek panaszkodott, akinek évszokról évszakra ismerte alsóöltözködési szokásait, beleértve a nagy hőségben a nem öltözködést is. Szó sem volt zsarolásról, mindössze egy laza branzolás közben jelképesen megemlítette, hogy mi mindent tud, mennyire tájékozott. Ekkor a kerületi párttitkárnő, annak ellenére, hogy fejében döngött a dekadens kispolgári szeminárium-szlogen, csak-csak kijárta, hogy Bodnár Géza suszterája megmaradjon.

A nyolcvanas évek végéig kalapált, szegelt, ragasztott Bodnár úr. Isten nyugosztalja. Fia, ifj. Bodnár Géza ugyan kitanulta apja mesterségét, mégsem folytatta. Szép, zsenge, és nem kevésbé kívánatos menyasszonya ellenállt, nemhogy megtagadta a soron következő előnászéjszakát, de még a jegygyűrűt is hisztisen a vécébe akarta hajítani: – Nekem te nem leszel a férjem, ha azokat a mocskos, bűdös cipőket gányolod! És hozzám nem nyúlsz azzal a csirizes mancsoddal! Érted-e? – zengett a ház.

Elment hát ifj. Bodnár Géza taxisnak.

Főtaxisból, amint lehetett, magán lett. Az ám, ami addig húzós volt, az a rendszerváltás után megdőglött. Keveset ment, többet állt. Ilyenkor mélabúját bearanyozta a suszteráj emléke.

Teltek az évek, belegendolt ifj. Bodnár Géza, hol van ő az apjához képest. Mi mindent látott az már ilyen korában. Taxiban nem úgy ülnek a nők...

Egy napon, leszedte bérkocsija tetejéről a személyfuvarozást jelző, világító ikont, oldaláról a matricákat. Beballagott a régi műhelybe. Előszedte és kifényesítette a megrozsdásodott kirmert, aztán megélezte a rájpinglit, kibányászta az ampaszt, a sámfákat, begyújtotta a denszeszlámpát, levette lábáról szétnyútt cipőjét, és akkora boldogság fogta el, hogy csak kalapált, kalapált, kalapált...

Másnap táblát tett az ajtóra: Suszteráj. Látta az aszszony, beindult benne a régi. Aztán szépen leállt. Hol van már az ő friss bája, kívánatossága, baromság lenne a vécébe hajigálni a jegygyűrűt, és azt sem bálná, ha csirizes mancs tapogatná. Azért még valami csak kijött belőle: – És a hitel? És a bank? Meg az adó?

Ifj. Bodnár Géza felnézett az alacsony, háromlábú székről: – Egyre megy mind. Hivatalok. A hivatalokban pedig vannak nők is...

Történelmi tudattal apjára gondolt, somolygott a bajsza alatt és kattintott egyet a bájcájlínggal.

HEGYI BOTOS ATTILA

Az időutazó estéje

A csillagászok szerint
már rég nem létezik.

Csak fénye,
amely földet ér.

Számára:

egyetlen jelen.

A csillag. A csillagászok.

A túlével közt neszező sün,
az akébia szívszorító illata.

A tücsök, a csalogány, az égitest
muzsikája.

A kerti padról égre mélázó alak.

Személyes távlatában: szívében
egy régmúlt naprendszer
bolygóit fürdeti.

Onnan nézve még nem léteznek
ezek a csillagászok.

A sün, a tücsök, a csalogány.

Az akébia. A padról fényét figyelő
ember. Csak a muzsika –

Az Ő szemében most születik a Föld.

S csak így képes látni
innen is.

Ki osztozhat magányában.

Ki láthat

egy csillag szemével?

Fotó: Bolemant László

VINCZE KÁROLY

Ima

Légy áldott, amidőn Urunk parancsára, kiteljesítve e csodálatos hétvégi reggelt, sokadmagaddal, rendezett, kreszvezérelt sorokban, soklóerős szekeredre ülve, a templomhoz hajtasz, az Ő üdvözítésére.

Csupán egy pénzérme az apró részbe, és a Paradicsom kapui automatikus előzékenységgel tárulnak fel előtted. Jobbra imakönyv-kiállítás, iránymutatás a mindennapokra: százegy tökéletes vasárnapi ebéd, ezeregy jó tanács gombvarráshoz, millió, feltétlenül követendő félpucér példakép, címlapon, mosolygósan. Arrébb, elöltöltős háztartási varázslat, amott felülfőzős, mérsékelten fogyasztó hétköznapi csoda. Aztán, gondos sorokba rendezve minden, mi szem-szájnak ingere, amíg a készlet tart, és azon is túl, az örökkévalóságig.

Szépítőszer, tisztálkodó eszköz, ételelixír minden mennyiségben, csak helyezd kosaradba, mormolj magadban fohászt a hangszórókból kiszűrődő aktuális slágerzsoltár ütemére! Pitty-pitty, harsan fel a közelből, az egytől ötvenötig számozott gyóntatófülkék felől. Pitty-pitty, a kártyát választja a végtelen gyónási lehetőségek közül a soron következő. Pitty-pitty, készpénz, a kézenfekvő megoldás, mindjárt te jössz.

Istenem, a pénz! Istenem, csak a pénz, csak pénz legyen nálad elég!

Pitty-pitty, fizetés. Pitty-pitty, távozás. Pitty-pitty, vonulás, roskadásig üdvözült bevásárlókosárral, pitty-pitty, Istenem, de szép nap.

Légy áldott, amidőn urunk parancsára, csodálatos hétvégédre koronát téve, a tömeggel úszva, rendezett rajokban, soklóerős szekereddel ranglét-rán állva, otthonodba hajtasz, az Ő dicsőségére!

Ámen.

CSIKÓS ATTILA

Önámítás drámai hangon

Bátran kijelenthetjük, hogy a magyar színházi élet forráshiánnyal küzd. Ám a problémák most mégsem (csak) anyagi természetűek.

A megannyi félreértésekre okot adó, egy-szersmind félreértett vita – Alföldi vagy Vidnyánszky, Krétakör vagy Thália és így tovább – után és közben az érdekérvényesítő-esztétikai polémiának valahogy nem része a színház három fontos eleme: a néző, a színész és az előadott irodalmi anyag, illetve annak létrehozói az írók, dramaturgok. E hármusból engem – miért is ne? – az utóbbi terület érdekel igazán. Mert színházaink inputja a kortárs drámairodalom terén igen csekélynek mondható. Forráshiánnyal küzdenek az előadható gondolatok...

Ha azt mondom, hogy a hetvenes években a tengerentúli vagy európai bemutatókkal szinte egy időben – de legalábbis nem hatalmas késéssel – kerültek színpadra külföldi kortárs írók művei, miközben Budapesten és vidéken zsinórban, sikerrel játszották a magyar kortársak darabjait, akkor nem a nosztalgia beszél belőlem, csupán a közpénzből finanszírozott színház egyik feladatáról, hogy ne mondjam, kötelességéről akarok megemlékezni.

A színházak alig rendelnek szerzőtől, sokszor még a kevés pályázat nyertes műveit se mutatja be senki. S hivatkoznak csökkenő nézőszámra, közizlésre, igényre-igénytelenségre, művészetpolitikára... Szép forgószínpadok. Pedig egy közpénzen fenntartott színháznak nem csupán lehetősége, de feladata is volna, hogy írásra buzdítsa, segítse a – még élő – írókat, hogy így is, ezzel is tegyen a színházművészetért, az irodalomért. Elvégre még a jó Arisztophanész is „kortárs” volt valamikor.

Hamiskás mosollyal kitérni ezelől a hamiság maga.

S ha a színház hamis, tudjuk, a világ is az.

Ma a színház terápiás bázis, esetleg kabaré, ahol kínosan szemberöhöghetjük a „mi nem ilyenek vagyunk” figurák delíriumát, újrahaznosított és könnyen elbomló nyomorát, esetleg ünneplőbe öltöztetett unalom, de több-

ségében már régen nem a szembesülés, a megismerés, a katarzisz szellemi helyszíne.

S ez még nem is volna baj – a baj az, hogy ez az állapot egész mai szellemi mibenvalóságunkról szóló híradás. Mert úgy tűnik – a világban s a színházban is –, mintha jól menne a szekér – persze, a „mintha” nem színházi kategória –, ám sajnos jobbára csak önfeledt, lázas termelés zajlik, amiért, furcsa paradoxon, sokszor sem az alkotót, sem a nézőt, sem a társadalmat nem érheti vád. Ma mind mintha-működünk.

A forgó forog, a süllyedő működik.

Egy-két valóban kiváló produkció mellé rengeteg „jobb híján”-előadás jut. Jobb híján, mert máshogy nem lehetett a darabot kiosztani. Mert nem volt jobb darabötlete senkinek (nota bene, az elmúlt öt évben nagyszínházaink zöme nagyjából ötven-száz műből válogat), mert a néző úgysem jönne be mélyebb gondolatokra (persze senki nem mondja, hogy miért?), mert az igazgató már rendezte ezt vagy azt a klasszikust, és igen jól ismeri, mert úgyis az a lényeg, hogy egész pofás a repertoár; van benne minden, mint Krúdy húsvetésében.

Rengeteg pénzből – célját tekintve kevés, felhasználást, és annak módját nézve néha sok – több kis kudarc, mérsékelt intellektuális vagy lelki siker, és elenyésző szellemi hozadék. Persze, mi is volna az eredmény? Nagyobb nézőszám, még több előadás, bemutató – vidéki színházak esetében persze ez korántsem elhanyagolható –, avagy eredmény már az is, hogy „a” színház még mindig üzemel?

Dramaturgjaink többsége gyakorlatilag a szövegek könyv kereskedelmi (befogadható) hosszúságúra rövidítéséből él. A színész meg egzisztencialista. Szomorú, de muszáj annak lennie. Jogállása – sokszor – a zselléréké. Talán nem is csoda, hogy sokszor úgy is viselkedik, napszámba adja magát reklámnak, televízió-nak, néha saját társulatának, pedig nem erre szerződött, s örül, ha szövegek könyvet olvasni jut ideje. Nem túl népes számú, munkával is megbízott rendezőink társadalmá pedig For-

ma 1-es látványossággal turnézik az országban, s állítja színpadra önmagát. Senki nem mondhat nemet semmire. Aki tehetné, az sem fogja már elkiáltani magát. Kortárs íróinktól, akiknek valódi számáról és tevékenységéről, az ismert s tisztelt páraikon kívül senki sem tud semmi biztosat, alapvetően mindenki tart. Eleve bukásgyanúsak valamennyien.

Sok színháznak már mintha terhes volna a szerző, az író, a dramaturg, a szöveg. Néha úgy érzem, elég lenne egy-egy közönségtalálkozó, tessék, itt vannak a sztárjaink, fogjatok velük kezét, igyatok egy bort, és menjetek haza, hadd kapcsoljuk le a villanyt. Mindezt zenével, persze. Pedig egy nagyszínpadi nagy és zenés előadás kiállítási költségeinek gondosabb előszámításával megtakarítható lenne az a pár millió, amiből két-három kortárs előadás bőven kiállítható. S talán elég volna egy évadig hinni bennük, hogy a nézők is rájöjjenek, az ismeretlen szerző is bemutathatja az ismerős életet.

Én magam is egyre többször gondolkodom, hogy vajon jól „csinálok-e”, elég jól írok-e, ha még mindig „csak” ott tartok, ahol. Ám úgy látom, tehetséges íróársaimat, színész barátaimat ismerve, hogy ők is ezen rágódnak nap, mint nap: munka helyett. Ilyen sokan nem „csinálhatjuk” olyan rosszul, nem lehetünk mind alkalmatlanok, hogy dolgozzunk, hogy írást kérjenek tőlünk, hogy szerepet ajánljanak.

A középszer, mely hatalmi praktikákkal, médiaismertséggel létezik, eluralkodott mindenütt. Mégiscsak röhej, hogy valóban ötven-száz darab rotálódik hosszú évek óta hazánk színpadain. Hahaha! Tehetséges színészek várnak feladat nélkül a pályán kívül, egy klasszikus mű újrafordítása már-már forradalmi tett, a díszítőkről pedig még mindig azt gondolják sok helyen, hogy segédmun-

kások csupán. Illik e jelenségeket a gazdasági helyzetre, a valamilyen esztétikára vagy értékrendre és a nézőkre fogni. Ám ha ennek valóságát ma megírja színdarabban valaki, az rögtön szalonképtelenné válik, és a darabját remegő kézzel süllyeszti el.

Mindez a színjáték része, nem a színházé. Úgy megy, „mintha”. Súlytalanná váltunk, hogy lenne súlya annak, mit mondunk vagy gondolunk? Ha a színház csak döcög, érdemes elgondolkodni a világ állapotán. Persze színházat nem mindenkinek muszáj „csinálnia”. A kérdés, hogy kinek nem, kinek igen? S főleg, hogy miért? Ahogy Bubik István írta egy barátomnak a karakterformálásról szóló tanácsait: „Tudnom kell, ki vagyok, honnan jöttem, mi a célom és miért cselekszem így!”

A felfoghatatlant csak felfoghatatlan módon lehet bizonyítani. Talán ez a nagy színészek, rendezők és írók titka. Mert máshogy nem megy. Csak úgy, ahogy azok „csinálják”, akik azért mentek írónak, színésznek, alkotónak és gondolkodóknak – ahogy Mailer írta –, hogy ne kelljen a „miértre” válaszolniuk.

A változás teljes műszakot kíván és nagy odafigyelést.

Bízató volna, ha hihetnénk (hihetnők), hogy száz év múlva egy érettségien nem lesz indokolatlan a kérdés, miszerint „mondj a huszonegyedik század elejéről öt népszerű színpadi szerzőt, és említsd pár művüket!”

*Korábbi, ahazaiszínháziműködésről írt elemzéseink:
Boros Attila: Színház vagy erőszak? – Nyugat Plusz 2012 / őszi különiadás*

Falussy Lilla: Van új a Nap alatt! – Nyugat Plusz 2013 / 1.

Az Ünnepi Könyvhétre megjelenik Csikós Attila négy egyfelvonásost tartalmazó, Díszítők című kötete.

tama
tailor made solutions

www.tamaso.hu
Kis példányszámú könyvek és
újságok gyártásának specialistája

SPANGEL PÉTER

José Cura: „jött, játszott és győzött!”

Első hely és közönségdíj 1994-ben, Mexikóvárosban, a Domingo-énekversenyen. Hatásos karrierkezdet egy fiatal művész számára. José Cura „bekopogott”, és sorra nyitak meg előtte a világ nagy operaszínpadai. Ennek éppen két évtizede. Két évvel később már a császárváros operaháza ünnepelte a Ringen, itt énekelte először legendás szerepét, Cavaradossit a Toscában.

A festő jelmezét azóta számtalanszor magára öltötte, néhány éve Szegeden, nemrég – két alkalommal – a budapesti Operaházban is. A tenor közvetlenségét, kapcsolatteremtő képességét a közönség korábbi magyarországi vendégszereplésein már „tesztelte”. Egy-egy szemvillanás, mosoly a nézők felé, bátorító intés a karmesternek és a zenekarnak – ezek az apró gesztusok már a Erkelben is árulkodóak voltak, hiszen arra utaltak, hogy Rosario szülötte nemcsak a hangja, adottságai miatt érdemel figyelmet, hanem embersége okán is. Egy évre rá, a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon helyet foglaló gyerekek közé ült, és velük/nekik énekelt. Játszott a deszkákon és játszott a közönséggel.

Cura most először lépett fel a pesti Operában. Világsztárként érkezett, de szinte észrevétlenül jelent meg a színpadon, és csak a Képária első taktusai alatt szegeződött rá a figyelem. Az Angyalvárból megszökött Angellottival (*Cser Krisztián*) való „párbeszéde” már érezte a karizmatikus kisugárzása nagy művész jelenlétét, aki szerelmesen átszellemült arccal, angyali türelemmel hallgatta kedvese, Tosca (*Boross Csilla*) vad féltékenységgel átítatott szózuhatagát. A nő csak nem akarta abbahagyni, ezért sármos kedvességgel tessékelt ki őt a színről, miközben a nézőtérnek eljátszotta, hogy nem tehet az egészről...

Amikor a kopók beráncigálják Róma hírhedten kegyetlen és gátlástalan rendőrfőnöke, Scarpia (*Kálmándi Mihály*) elé, már a mindenre felkészült és elszánt férfit mutatja, akit nem ingat meg vallatója hol álszenten nyájas, hol fenyegető kérdésözöne. Az ezt követő kínzás hátborzongató jajkiáltásai után, a dráma csúcspontját jelentő kettős „Vittoria!” felkiáltás magas hangjait csak kevesek tudják ilyen diadalmasan szárnyaló hangon kiénekelni.

Időközben a szerelme életéért könyörgő Tosca látszólag enged Scarpia kéjrohamának, de leszúrja Róma rettegett rendőrfőnökét. Közében a szabadulást jelentő menlevéllel és a színlelt kivégzés hírével siet Cavaradossihoz.

A festő még nem sejt semmit. Búcsúzik az élettől. Az Angyalvár bástyáján körbetekint a pirkadó égbolton, és istenhozadót ír kedvesének. Ahogy Cura a jelenetben játszik és énekel, a művészet magasiskolája. A levéláriát szinte mozdulatlanul, gyönyörűen tolmácsolja, majd amikor Tosca megjelenik, csak nehezen fogja fel és érti meg, hogy kedvese, ha súlyos áron is, de megmentette.

A jövőt tervezgető szerelmespár jelenete olyan természetes és életszerű, mintha az életben is társak lennének. Cura közömbösen áll a kivégzőosztag elé, még a szemkendőt is elutasítja. Eldördül a

sortűz, a színlelt kivégzés helyett véres valósággal zárul a dráma, és amikor Tosca szembe-sül a be nem tartott ígérettel, a Scarpia halálát felfedező kopók elől, a bástyáról a mélybe veti magát.

José Cura két este erejéig „beköszönt” operaházunkba, jött, játszott és győzött. Mi több, jövőre visszatér az Andrassy útra! 2015 februárjában két estén át Verdi Otellójának címszerepében hallhatjuk a „negyedik tenort”.

Fotó: Nagy Attila
– Magyar Állami Operaház

NOVÁK VALENTIN

Híd a Dunán

A *Költői Budapest, Budapest költői című vers-kaleidoszkóp borítóján látható, emblematicusan fővárosinak hitt Kiskirálylány szobor eredetije Tapolcán található. Ha tudatos, ha nem e városok közötti ívképzés, mindenképp mögöttes gondolatiságot adhat a kötetnek, többet is akár.*

Példának okáért, hogy a költészet mindenütt ott honol – a budapesti Duna-parttól a tapolcai malomtóig; Budapestről szólhat, ki nem fővárosi, és hidat képezhetünk régiók, alkotók, valamint olvasók között egyaránt ezzel a címlapalkotó gesztussal.

A könyv 57 szerző Budapest-élményét villantja elénk. Tematikus egységeket persze ezen kívül is találhatunk az antológiában, ám a szerzők alfabetikus szerepeltetése ezt feloldja. Szerencsés véletlen tehát, hogy a Pestre érkező költő sétája – *Agócs Sándor* kötetnyitó versében – jó felütést ad a könyv egészéhez.

Keressük meg a sokszor közös metszeteket! Ilyenek a Budapesten belüli altémák és motívumok. A költők, hisz hányszor időznek pályaudvarokon, vagy a Duna mellett tágítva tüdőt és képzeletet, az Üllői utat sem kerülik, illetve a kávéházak sem mellékes terepek, ennek megfelelően hangsúlyos az utazás, a szemlélődés, a visszamerengés motívuma, vagy a nagy elődök előtti tisztelet... De gyakori, hogy egyéni tájakat, csapásokat villantanak, a szűk lakhely poétában érő és élő világát, vagy tablót alkotnak a teljesség megragadhatóságának igényével.

A megénekelhetőség szintjén jelennek meg a komolyabb törésvonalak, hiszen a műfajválasztáshoz a költészet bő tárházat kínál. Ennek megfelelően sanzon, blues, óda, elégia, szonett, limerik és egyéb, akár egyedi, vagy szabad verses formák is segítségükre vannak a Budapest-hangulat megfestésében.

S elérteztünk az erősen kirajzolódó ellentétpárok felvázolásához, hol is több szerzőt sorolhatnánk, de hely hiányában páronként csak egyet-egyét írok le, kérve a többiek megértését. Persze az ellentétek az egység, a sok színből összerakható spektrum felé vezetnek, hiszen

az ellentétes minőségek a művészetben (általában a kultúrában) nemhogy kioltják, inkább felerősítik egymást.

Ilyen a generációk egyberántása, mely elkülönöző világlátásokat, helyzetjelentéseket generálhat. Míg *Simor András* a budapesti, háborús romhalmazról (is) szól, *Kiss Judit Ágnes* lakótelepet, fényreklámot idéz. További egymásnak feszülés a bennfentes Budapest-jelentése (*Nyilas Attila*), illetve *Agócs Sándor*, aki megérkezik az idegen városba (hajdan). Mindent vagy keveset a következő felfogás-duellum. *Fecske Csaba* a város (neki is) jelentős helyeit sorolja, míg *Lackfi János* az ecseri zsibpiac bugyraiba kalauzol. Általában jellemző, hogy a nem fővárosiak többet emelnek a fénybe, míg a tősgyökösök vagy régen itt élők mikrovilágokat villantanak. Van, kire (mondjuk *Zalán Tiborra*) a szabad forma jellemző (legalábbis itt), akad, kire a szigorú versláb- és rímkötöttség (*Szilvási Csaba*). Másképp látja a határon túlról (*Iancu Laura*) érkezett (még ha a nagy utazás jóval korábbi is) Budapestet, és másképp a virtigli (*Kaiser László*); másképp a hagyományosabban (képiséget tekintve) verselő (*Csokonai Attila*), s másképp a formabontó (*Kukorelly Endre*). Aztán akad, aki kritikusa Budapestnek (*Vörös István*), ellentétben a megengedő, szeretgető attitűddel, vagy kifejezett lokálpatriotizmussal, melyet *Pozsgai Györgyi* (is) képvisel.

Abban (is) áll e kötet jelentősége, hogy ezeken túlépett, s köszönet ezért a szerkesztőnek – *Bozók Ferencnek*, aki megpróbált hídember lenni ebben a végletesen megosztott hazában, kultúrában. Tehát. Világszemléleti, politikai hovatartozástól függetlenül sorjáznak itt az alkotók, olyanok is, akik egy asztal mellé le nem ülnének, most mégis elmondják ugyanarról a „semleges” témáról a véleményüket. Másrészt a költészet emblematicus nevei mellett, kevésbé ismert alkotók is jelen vannak, mondhatni, jó munkákkal.

Hogy a kötet nem a teljes költészeti horizontot mutatja be? Istenem. Nagy, évente megjelenő, pártos antológiáink sem törekszenek a teljességre.

*„Politikai nézetekre, azt hiszem, nincsen feltétlenül szüksége az embernek;
de egy kevés igazságra, okvetlenül.”*

Ottlik Géza

MISKE EMŐ AJÁNDÉKA A NYUGAT PLUSZ OLVASÓINAK!

A MŰ CÍME: INDA ÉS FŰ

„Szétesett világunkban a kapcsolódást kutatom, tanítom” – vallja a művésznő, akinek képeit az Óbudai Társaskörben rendezett újnyugatos esten (A Víz napján a vízről költőien...) is megcsodálta a publikum.

újnyugat ←
IRODALMI KÖR